

ความอหฺลัทธิเหลื่อแห่งชาติ เนื่องมาจาก 6 ตุลา 2519

ไม่เป็นประวัติศาสตร์ ไม่มีอนุสาวรีย์ ไม่มีวีรชน ไม่สนใจชีวิต

ธงชัย วินิจจะกุล

เกริ่นนำ

มีคนสงสัยว่าทำไมมารำลึกถึงอดีตที่อัปยศณ์น่าเจ็บปวด ทั้ง ๆ ที่มีความสำเร็จอีกมากให้น่ารำลึกจดจำ

ทุกคนหวาดกลัวและหลบหนีความเจ็บปวดบาดแผลในอดีตด้วยกันทั้งนั้น สังคมไทยอาจมีอาการเช่นนี้ มากสักหน่อยเพราะเราพอใจจะสร้างอนาคตบนความฝันหวานถึงอดีตอันรุ่งโรจน์มากกว่าจะอาศัยความกล้าหาญทบทวนอดีตที่ไม่รุ่งโรจน์ เพื่อเรียนรู้ว่าจะไรควรไม่ควร เราพอใจจะอาศัยความเจ็บมาเหยียวยา และให้บทเรียนแก่คนที่เกี่ยวข้อง เพื่อมิให้เกิดการเสียหาย แดกความสามัคคี มากกว่าจะใช้ความกล้าหาญทางจริยธรรมและความซื่อสัตย์ต่อตนเองต่ออดีตเป็นเครื่องนำทางสู่อนาคต เรามักเอาคำกล่าวหาว่า “ฟื้นฝอยหาตะเข็บ” หรือ “กวนน้ำให้ขุ่น” มาใช้กันพร่ำเพรื่อเพื่อปิดกั้นปัญญาของเราเอง

อดีตอันรุ่งโรจน์ก่อให้เกิดความภูมิใจ แต่ไม่ค่อยก่อให้เกิดคำถามต่อตัวเราเอง ต่อสังคมวัฒนธรรมของเราเอง เพราะอดีตอันรุ่งโรจน์มักจะปิดฉากลงพร้อมกับความรู้สึกพึงพอใจ ไม่สงสัย ไม่ต้องคิด

อดีตที่เจ็บปวดอย่าง 6 ตุลา กลับไม่ยอมปิดฉากลงง่าย ๆ ในใจของคนจำนวนมาก ยังคงค้างคาเป็นความอหฺลัทธิเหลื่อแห่งชาติที่ไม่ก่อให้เกิดความภูมิใจ แต่กลับเกิดคำถาม ข้อคิดที่ท้าทายมากกว่าอดีตที่รุ่งโรจน์ซึ่งปิดฉากแล้วหลายเท่า ซ้ำกลับไม่ค่อยมีคำตอบเสียด้วย การรำลึกอดีตอันเจ็บปวดจึงเป็นวาระสำคัญเพื่อการเรียนรู้ เพื่อการศึกษาอย่างวิพากษ์วิจารณ์ ชนิดที่การเฉลิมฉลองประวัติศาสตร์อันรุ่งโรจน์ไม่อาจเสนอให้ได้

คุณค่าด้านกลับของความเจ็บปวด คือ การรอกงของบุคคลและสังคมนั้น ๆ ถ้าหากกล้าเผชิญกล้าฟื้นฝอยหาตะเข็บ

บทความนี้ไม่มีเค้าโครงเป็นระบบจากเริ่มจนจบ แต่มีประเด็นสำคัญในแต่ละตอนเป็นตอน ๆ โดยที่ผู้เขียนมิได้พยายามลำดับให้ราบรื่นแต่อย่างใด มีคำถามอันเนื่องมาจาก 6 ตุลา 2519 ให้พิจารณาเอาเองในแต่ละตอนอย่างไม่ต่อเนื่องกันนัก อยากรอ่านตอนใดก่อนก็ได้ ข้ามไปข้ามมาก็ได้เหมือนกับ 6 ตุลา

ที่ไม่มีเค้าโครง ไม่มีลำดับเรื่องราวเรียบ มีแต่ประสบการณ์ของคนนับพันหมื่นที่ไม่เป็นระบบ บทความนี้ไม่มีข้อสรุป ไม่มีบทปิดฉาก เหมือนกับ 6 ตุลา 2519 ที่ยังค้างคาไม่จบลงง่าย ๆ ในประวัติศาสตร์ และในใจของผู้คนทั่วไป ยังค้างคาในใจของพ่อแม่พี่น้องของผู้เสียชีวิตในเช้าวันพุธนั้น จนทำให้หลายท่านยังเฝ้าติดตามหาและรอวันกลับของคนที่เรารัก

หากสังคมไทยกล้าหาญพอก็ไม่ควรปิดฉากมันลงง่าย ๆ

อดีตที่ไม่เป็นประวัติศาสตร์

เหตุการณ์อย่าง 6 ตุลา ไม่ใช่การฆ่าล้างเผ่าพันธุ์อย่างกรณีนานาชาติหรือระบอบเขมรแดงในกัมพูชา ไม่ใช่สงครามกลางเมืองอย่างในอินโดนีเซียปี 1965 แต่เป็นอาชญากรรมที่รัฐกระทำต่อประชาชนของตนเองซึ่งทำทลายอำนาจของรัฐ เหมือนกับหลายกรณีในละตินอเมริกาช่วงทศวรรษ 1970 เหมือนการล้อมปราบนักศึกษาในเม็กซิโกปี 1968 และการล้อมปราบสังหารนักศึกษาเกาหลีที่เมืองกวางจูปี 1983

เอาเข้าจริง 6 ตุลา 2519 เกิดความสูญเสียต่อชีวิตและทรัพย์สินน้อยกว่ากรณีกวางจูและอื่น ๆ มากนัก ระดับการปราบปรามรุนแรงยังน้อยกว่าในชิลี อาร์เจนตินา หรือเม็กซิโก เรียกได้ว่าเปรียบเทียบกับอีกหลาย ๆ กรณีในโลกแล้ว 6 ตุลา 2519 ไม่ใช่เรื่องเล็ก แต่ไม่ใช่เรื่องที่โลกจะจดจำ

แต่ความเจ็บปวดและทุกข์ของผู้เสียหายวัดเทียบกันไม่ได้ มีค่าพอ ๆ กันทั้งนั้นในทุกกรณี

6 ตุลา 2519 จึงเป็นเรื่องที่จะจดจำกันได้แค่ภายในสังคมไทยเท่านั้น คงไม่มีชาวโลกมาเตือนให้เรารำลึกถึงมันอีกหากเราไม่ทำกันเอง ความทรงจำต่อ 6 ตุลา จึงอาจเลือนรางไปได้เพียงชั่วข้ามพันคน 1-2 รุ่นเท่านั้น เพราะ 6 ตุลา ยังคงเป็นบาดแผลระดับชาติที่คน 1-2 รุ่นนั้นไม่ค่อยกล้าสะกิด ยังคงก่อความลำบากใจแก่พวกเขาในลักษณะต่าง ๆ กันทั้งฝ่ายมาและฝ่ายถูกมา

พวกเขาไม่ได้ลืมและคงลืมไม่ลง แต่เป็นความทรงจำที่อยากจะกลั่นออกมาเป็นถ้อยคำ เป็นอดีตที่ยากจะบันทึกลงเป็นประวัติศาสตร์

เพราะ 6 ตุลา 2519 ไม่มีความสำเร็จใด ๆ ให้รอดอ้าง อดีตอันเจ็บปวดจึงปกคลุมปัจจุบันอยู่อย่างเงิบ ๆ ราวกับเป็นปีศาจหลอกหลอนเราอยู่เป็นครั้งคราว ตราบใดที่เราไม่สามารถจับปีศาจตนนี้ให้กลายมาเป็นถ้อยคำ เป็นเรื่องราวที่เราสามารถเข้าใจได้ รำลึกได้ในหลาย ๆ แง่มุมตามที่เราต้องการ ปีศาจตนนี้ก็ยังไม่กลายเป็นประวัติศาสตร์

ผู้ผ่านพบเหตุการณ์เข้าวันนั้นมาด้วยตนเอง อาจเก็บความทรงจำไว้กับตน แต่ก็จะเป็นอดีตของเขาเอง ไม่กลายเป็นประวัติศาสตร์ให้สาธารณชนร่วมรับรู้ ร่วมรู้สึก

ประวัติศาสตร์ อนุสรณ์ และการรำลึกถึง จึงมีความสำคัญเพื่อพยายามทำให้ปีศาจอันเจ็บปวดนี้กลายเป็น ถ้อยคำ เป็นสื่อที่มีสารหรือความหมาย เพื่อเชื่อมร้อยความทรงจำของปัจเจกชนให้มาปะติดปะต่อ ปะทะ ถกเถียงกัน

แต่ทั้งประวัติศาสตร์ อนุสรณ์ และการรำลึกอดีตเจ็บปวดอย่าง 6 ตุลา กลับมีปัญหามากมาย ภายใต้ ภาวะที่ทั้งรัฐและสังคมไทยไม่ยินดีจะช่วยกันสยบปีศาจตนนั้นด้วยความกล้าหาญและสติปัญญา

ลืมไม่ได้ จำไม่ลง

ผู้เขียนเคยเสนอว่า โศกนาฏกรรม 6 ตุลา 2519 คงลืมไม่ลง แต่ก็ลำบากที่จะจดจำ เพราะเราไม่สามารถจะทำให้ 6 ตุลา 2519 กลายเป็นเรื่องราวที่ชัดเจน อ่าน พูด ฟัง คิด เขียน ได้อย่างสะดวกใจ ไม่เจ็บปวด

เหตุปัจจัยที่ทำให้ความทรงจำแปรเป็นถ้อยคำลำบากมีอยู่หลายประการด้วยกัน

ประการแรก เหตุปัจจัยทางการเมือง มีปริศนาอยู่มากมายเกี่ยวกับเหตุการณ์คราวนั้นที่ยังต้องการความ กระจ่าง แต่คงเป็นไปได้ในปัจจุบัณและอนาคตอันใกล้เพราะปริศนาเหล่านั้นเกี่ยวพันกับบุคคล กลุ่ม คน และสถาบันทางการเมืองในสังคมไทยมากมายที่ยังมีชีวิต มีบทบาท มีอำนาจโดดเด่นอยู่ในปัจจุบัน ตัวอย่างง่าย ๆ เช่น การวางแผนให้จอมพลถนอม กิตติขจร บวชเณรเข้ามา แล้วตรงดิ่งมาบวชที่วัดบวร นิเวศฯ พร้อมการปลุกระดมลูกเสือชาวบ้านกล่าวหาว่านักศึกษาจะทำลายศาสนา หรือข้อเท็จจริง เกี่ยวกับภาพและข้อกล่าวหาเรื่องหมิ่นพระบรมเดชานุภาพทั้งหมด ซึ่งนำไปสู่การทำลายล้างรุนแรง จน ป่านนี้ ยังไม่เคยเกิดความกระจ่างว่าภาพดังกล่าวเป็นความบังเอิญหรือเป็นความจงใจกลั่นแกล้งโดยใคร และอย่างไร ความขัดแย้งในหมู่ทหาร ตำรวจ และ การยึดอำนาจจากรัฐบาลพลเรือนเงียบ ๆ ตั้งแต่เช้า วันนั้นก็ไม่เคยเป็นที่กระจ่าง

ดูเหมือนว่า แทบจะไม่มีใครในกลุ่มองค์กร สถาบันทางการเมืองที่ไม่เกี่ยวข้อง กับ 6 ตุลา 2519 แต่ กลับไม่เคยกระจ่างว่าใครเกี่ยวข้องมากน้อยอย่างไร หรือเป็นผู้ดูอย่างพึงพอใจ หรือเป็นเหยื่อโดยไม่ ตั้งใจ ใครเป็นผู้วางแผน ใครฉวยโอกาส ฯลฯ ทว่าเพียงเฉพาะข้อมูลที่เปิดเผยต่อสาธารณชนแล้ว หรือ เพียงนำหนังสือพิมพ์ระหว่างวันที่ 20 กันยายน - 10 ตุลาคม 2519 มาอ่านเรียงลำดับกันโดยไม่ต้องมีการ

วิเคราะห์ตีความโดยนักวิชาการใด ๆ บทบาทของบุคคลสำคัญหลาย ๆ คนจะปรากฏเองโดยไม่ต้องการ
คำอธิบายประกอบ

ประการที่สอง เวลาที่ผ่านไป 20 ปี มีเหตุการณ์ต่าง ๆ เกิดขึ้นมากมาย และสังคมการเมืองคลี่คลายเป็น
อันมาก ทำให้ทั้งผู้มีส่วนในการปราบปรามและผู้ถูกปราบปรามในวันนั้นต่างมีความทรงจำ และรู้สึกต่อ
อดีตอย่างอิหลักอิเหลื่อยิ่งกว่าเมื่อ 20 ปีก่อน ผู้อยู่ในฝ่ายปราบปรามเปลี่ยนจากผู้ประกอบวิกรรม
กลายเป็นผู้มีส่วนกระทำบาปอาชญากรรม ฝ่ายนักศึกษาผู้ถูกปราบปรามเปลี่ยนจากความแค้นกลายเป็น
ความเศร้าสลดเสียใจและรู้สึกว่าตนก็มีส่วนในความรุนแรงที่เกิดขึ้น

หลังเหตุการณ์ 6 ตุลา ๕๓ รื้อน ๆ วิทยาลัยเกษตรและเทคนิควิทยาและโทรทัศนของทหารแพร่ภาพและกระจายเสียงที่
แสดงถึงความปรีดาปราโมทย์ในชัยชนะ วิทยาลัยเกษตรบ้ายวันที่ 6 ตุลา มีการสัมภาษณ์ พ.ต.ท.ส้าง
บุญนาค (ยศในขณะนั้น) ที่เล่าถึงวิกรรมของตนและเพื่อนตำรวจท่ามกลางอาวุธร้ายแรงที่นักศึกษาระดม
ยิงใส่ ทั้งผู้สัมภาษณ์และผู้ให้สัมภาษณ์แสดงความยินดีออกหน้าออกตา รวมถึงเยาะเย้ยนักศึกษาที่ถูก
รุมประชาทัณฑ์จนพูดไม่ออกว่า เป็นฉนวนแหง ๆ

ทศนะต่อ 6 ตุลา คลี่คลายเป็นลำดับเห็นได้ชัดใน 2 กรณีด้วยกัน กรณีแรก คือ กระแสเรียกร้องให้นิร
โทษกรรมผู้ต้องหา 6 ตุลา และการพิจารณาคดีซึ่งทำให้นักศึกษาพ้นจากการเป็นอาชญากร ผู้ก่อ
จลาจล ผู้ใช้ความรุนแรง กรณีที่สองคือ ครั้งที่ พล.ต.จำลอง ศรีเมือง ถูกกล่าวหาก่อนการเลือกตั้ง 2531
ว่ามีส่วนเกี่ยวข้องกับ 6 ตุลา 2519 ซึ่งเห็นได้ชัดว่าผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการปราบปรามและการชุมนุม
ลูกเสือชาวบ้านเข้าวันนั้น กลับเป็นฝ่ายถูกสงสัยและเสียหาย จนกระทั่งต้องพากันปิดให้พ้นตัวเป็น
พลวันว่า ตนมิได้ย่างกรายเข้าไปใกล้ธรรมศาสตร์เลยในเข้าวันนั้น

การสังหารนักศึกษามีใช้วิกรรมอีกต่อไป แต่กลายเป็นอาชญากรรมที่จับมือใครดมไม่ได้และทุกคนใน
ฝ่ายปราบปรามพากันเรียกร้องความสามัคคีกับให้เลิกฟื้นฟูหยาตะเจ็บ นักศึกษาผู้ถูกปราบปรามเข้าวันที่
6 ตุลา เริ่มได้รับความเห็นใจ ไม่มีใครตั้งคำถามอีกว่ามีการแสดงละครหมิ่นพระบรมเดชานุภาพหรือไม่
กระทั่งข้อเขียนในปี 2537 ตำรวจฝ่ายปราบปรามที่รำลึกเหตุการณ์ 6 ตุลา 2519 ก็มาจากนายตำรวจที่
เห็นใจนักศึกษา และเล่าว่าตนรู้ความจริงว่านักศึกษาถูกใส่ร้ายจึงได้พยายามช่วยเหลือเท่าที่สามารถจะทำ
ได้ในวันนั้น ทว่าไม่เป็นผลเท่าไรนัก

ฝ่ายขวาและผู้มีส่วนปฏิบัติการเข้าวันนั้น ก็เป็นมนุษย์ปุถุชน 20 ปีที่ผ่านมาคงคลายความหวาดกลัว
คอมมิวนิสต์ลงบ้าง ถึงวันนี้ เชื่อว่าเขาคงลืมสิ่งที่ตนกระทำเมื่อ 20 ปีก่อนไม่ลงเช่นกันหลายคนคงไม่
ต้องการพูดถึงมันอีก เพราะคงอิหลักอิเหลื่อ ละอายในสิ่งที่ตนกระทำลงไป

ในฝ่ายนักศึกษาผู้ถูกปราบปรามนั้น หลายคนเข้าป่ามิใช่ด้วยความเขี้ยวของ พทท. และลัทธิคอมมิวนิสต์ แต่ด้วยความหวาดกลัวภัยและด้วยความเคียดแค้น หวังจะได้ต่อสู้ตอบแทนความโหดร้ายที่รัฐกระทำต่อตนและเพื่อน แต่ความล้มเหลวของศรัทธา ความคิด อุดมคติและความหวังทุกประการที่มีต่อสังคมนิยมและ พทท. กลับทำให้พวกเขาเจ็บปวดซ้ำสอง จนกลายเป็นสิ่งชำรุดทางประวัติศาสตร์ และกลับสู่เมืองด้วยโอกาสที่รัฐเปิดให้

หลายคนย้อนทบทวนชีวิตและประสบการณ์ของตนในขบวนการนักศึกษา กระทั่งยอมรับว่าความคิดอุดมคติสังคมนิยมที่ก่อตัวมาตั้งแต่ก่อน 6 ตุลา 2519 มีส่วนให้ตนคิดและมีกิจกรรมทางการเมืองอันนำไปสู่การเผชิญหน้ากับรัฐอย่างแหลมคม กล่าวอย่างง่าย ๆ คือ ความรุนแรงและการสูญเสียที่เกิดขึ้นนั้น ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากความคิดและการเมืองของขบวนการนักศึกษาเอง เป็นผลมาจากความหลงใหล เชื่อมมั่นในสังคมนิยมและ พทท. ความรุนแรงกลายเป็นสิ่งหลีกเลี่ยงได้ยากภายใต้ความเชื่อและการเมืองแบบนั้น ดังนั้น แม้ว่าขบวนการนักศึกษาไม่ใช่ผู้ก่อการไม่ใช่อาชญากรรมแต่คงจะปฏิเสธไม่ได้ว่าตนมีส่วนต้องรับผิดชอบต่อความสูญเสียที่เกิดขึ้นด้วย

นอกจากจะไม่มีความคิด ไม่มีพลังจะไปแก้แค้นใครแล้ว นักศึกษาหลายคนต่างพากันรู้สึกว่าคุณมีส่วนรับผิดชอบต่อชีวิตที่สูญไป หรือต่อความผันแปรทุกข์ยากอันเนื่องมาจาก 6 ตุลา 2519 ความเคียดแค้นสูญไป เหลือแต่ความเสียใจหล่อหลอมความทรงจำต่อ 6 ตุลา มีหน้าซ้ำ ความสูญเสียทั้งปวงที่เกิดขึ้นไม่ได้ทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงอย่างสำคัญในการเมืองไทยเลย

จากความเคียดแค้นจึงกลายเป็นความเป็นความโหวงเหวงว่างเปล่าต่ออดีต เป็นความอหังการเหลือที่ยากจะอธิบาย

ประการที่สาม ความเหตุโหดของ 6 ตุลา เกินความคาดหมายของผู้คนในสังคมไทยจนยากจะอธิบายได้ การแขวนคอ เผาทั้งเป็น และทารุณหรือกระทำอนาจารในที่สาธารณะในเช้าวันนั้น ยากจะเชื่อว่าอยู่ในแผนการของใคร (แม้ว่าภาพของชายคนเดียวกันในทั้งสามเหตุการณ์จะชวนให้คิดเป็นเช่นนั้นได้ก็ตาม) ที่เหตุโหดยิ่งกว่าทารุณกรรมสาธารณะคือ การที่หลายคนในที่เหล่านั้นยืนดูอย่างอึ้งย้งและปรบมือออกพอใจในสิ่งที่เกิดขึ้น สังคมที่บอกตัวเองมาตลอดว่ารักสันติ มีเมตตากรุณา คงไม่อยากจะทบทวนพิจารณาอดีตอีก เพราะมีคำถามมากมายเกี่ยวกับศีลธรรมของผู้คนต้องอธิบาย ซึ่งจนทุกวันนี้ยังไม่มีใครพยายามอธิบายแม้แต่เน้อย

ประการที่สี่ ความอหังการเหลือของคนทั่วไปในสังคมที่ไม่สังกัดฝ่ายใดทั้งสิ้น คราว 14 ตุลา 2516 คนทั้งชาติรู้สึกตนเองตกเป็นเหยื่อของเผด็จการทหาร คนทั้งชาติหนุนช่วยนักศึกษา ชัยชนะของฝ่ายนักศึกษาจึงช่วยให้คนทั้งชาติเป็นฝ่ายชนะ โดยมี “จอมทรราช” ตกเป็นเป้าเพียงไม่กี่คน ง่ายที่สังคมไทยจะเข้าใจว่าใครเป็นผู้ร้าย

คราวพฤษภา 2535 ผู้คนอาจลังเลต่อการนำของ พล.ต.จำลอง ศรีเมือง บ้าง แต่เขาไม่ลังเลที่จะเข้าข้างฝ่ายต่อต้านรสช. ชัยชนะของฝ่ายนั้นจึงถือเป็นชัยชนะของประชาชนส่วนใหญ่ไปด้วย ใครดีใครร้ายสามารถเข้าใจได้ชัดเจน

แต่ 6 ตุลา 2519 สาธารณชนแตกเป็นหลายฝ่ายหลายความคิด ฝ่ายที่ต่อต้านนักศึกษาและพอใจการปราบปรามก็มีมาก ฝ่ายที่ไม่เห็นด้วยกับนักศึกษาแต่ไม่เอาด้วยกับการปราบปรามขนาดนั้นก็ยังมีมาก ฝ่ายที่ลังเลไม่หนุนไม่ค้านนักศึกษาหรือหนุนบางอย่างค้านบางเรื่องมีมหาศาล ฝ่ายที่อยากให้เห็นด้วยกับนักศึกษาแต่ลังเลกับวิธีการของขบวนการนักศึกษาก็มีมหาศาล ผลที่ปรากฏ คือ คนจำนวนมหาศาลนั่งอยู่บ้าน ฝ้าหูและรับฟังถึงการเข่นฆ่ากลางเมืองอย่างเนืองนอง โดยตนเองทำอะไรไม่ได้ ช้ำยังเป็นประจักษ์พยานดูทรมานกรรม และดูคนปรบมือชื่นชมทรมานกรรม ผู้ถูกปราบปรามตกเป็นเหยื่อทางการเมือง แต่ประชาชนที่ถูกปลุกกระดมด้วยโฆษณาชวนเชื่อของทหารและฝ่ายขวาจนเชื่อสนิทและโกรธแค้นนักศึกษากลับเป็นศัตรูทำลายชาติ ก็ตกเป็นเหยื่อเช่นกันในคนละแ่ง เพราะความหฤโหดเช่นนั้นเกิดขึ้นได้ต่อเมื่อผู้กระทำสละทิ้งสัญชาติญาณและสติสัมปชัญญะของมนุษย์ปลุชออกไปชั่วคราว จึงสามารถเข่นฆ่าศัตรูของชาติได้อย่างโหดร้ายปานนั้น

ใครก่อเหตุ ใครเป็นเหยื่อ ใครดี ใครร้าย สับสนไปหมด

ยกเว้นผู้ที่ยินดีปริตากับการนองเลือด คนอื่น ๆ ที่รับฟังหรือชมหรือฟังกับตาหูตนเอง คงล้วนแต่เศร้าสลดและไม่อยากจะเชื่อสายตาตนเอง ผู้คนทั้งสังคมต้องย้อนถามตนเองว่าความวิปริตเช่นนั้นเกิดขึ้นได้อย่างไรในสังคมไทย ความผิดถูกดีร้ายเป็นเรื่องซับซ้อนสับสนที่สังคมยากจะสะสาง

ประการที่ห้า ประวัติศาสตร์ไทยไม่มีทางให้แก้อดีตแบบ 6 ตุลา 2519 ประวัติศาสตร์ชาติไทยเป็นเรื่องของความสามัคคีภายใต้การนำของกษัตริย์ หรือผู้นำผู้ทรงทศพิธราชธรรมผู้อุปถัมภ์ปกป้องประชาชนเพื่อรักษาเอกราชอธิปไตยของชาติและเพื่อความเจริญรุ่งเรืองก้าวไปข้างหน้า 6 ตุลา 2519 เป็นเรื่องของความไม่สามัคคีของคนในชาติ การปราบปรามโดยรัฐหรือผู้นำของชาติลงมือทำต่อประชาชนของตนเองโดยเอาเอกราชความอยู่รอดของชาติเป็นข้ออ้าง และไม่ก่อให้เกิดคุณูปการความก้าวหน้าใด ๆ ต่อสังคม

อดีตแบบ 6 ตุลา 2519 จึงเป็นความผิดปกติอย่างฉกรรจ์ ที่รังแต่จะทำให้สำนักประวัติศาสตร์แห่งชาติ
ดับสนรวนเร หรือกระทั่งทำทลายทำลายความเชื่อที่ประวัติศาสตร์แห่งชาติพยายามปลูกฝัง

ความรู้ประวัติศาสตร์ไม่ว่าที่ใด ๆ ในโลก ไม่เคยพยายามจดจำอดีตทุกสิ่งทุกอย่าง แต่กลับเป็นการ
เลือกสรรว่าจะจดจำอะไร อย่างไร จึงจะสอดคล้องกับปัจจุบัน และสนองผู้ผลิตความรู้ประวัติศาสตร์
นั้น ๆ ดังนั้น ในทุก ๆ กระบวนการผลิตความรู้ทางประวัติศาสตร์จึงมีอดีตที่ได้รับการกอบกู้แปรรูปให้
กลายเป็นเรื่องที่สามารถเข้าใจและสื่อสารได้ และมีอดีตที่ถูกตัดทิ้งหรือต้องมองข้ามหากไม่สามารถทำ
ให้เป็นส่วนหนึ่งของเรื่องราวที่กลายเป็นความรู้ประวัติศาสตร์ได้

อดีตที่ผ่านกระบวนการทำให้กลายเป็นประวัติศาสตร์จึงอยู่ในขอบข่ายของสิ่งที่สังคมสามารถจดจำได้
อดีตที่ไม่พึงปรารถนาที่จะถูกผลักดันให้สงบนิ่งอยู่ในขอบข่ายของความหลงลืม

6 ตุลา 2519 คือโศกนาฏกรรมที่ประวัติศาสตร์กลืนไม่เข้า คายไม่ออก มีการพูดถึงอยู่เสมอ แต่ไม่มีการ
พูดถึงกระจ่าง ถูกเอ่ยถึงเขียนถึงอยู่บ่อย ๆ แต่ไม่มีความหมายใด ๆ ชัดเจน บ่อยครั้งถูกเอ่ยถึงในฐานะ
วันเดือนปีที่ไม้อายกบรรยายว่าเกิดอะไรขึ้น จะลืมก็ไม่ได้ จะจำก็ไม่ลง สถิตอยู่ตรงพรมแดนระหว่าง
ปริณิษยของความจริงกับความหลงลืม

กลายเป็นความอหังการเหลือแห่งชาติค้ำคานใจคนมา 20 ปี

เช่นนี้แล้วจะให้มิอนุสาวรีย์เดือนตุลาได้อย่างไรกัน?

อาชญากรรมที่ห้ามสะสาง

ทันทีที่มีความคิดว่าจะรำลึก 20 ปี 6 ตุลา 2519 ก็เกิดคำถามขึ้นมาว่า จะเป็นการแก้แค้นกันหรือไม่?
เพียงใด?

ผู้เขียนพบเพื่อนหลาย ๆ คนที่ยังคงเจ็บแค้น แต่ไม่พบสักคนเดียวที่ยังคิดจะแก้แค้น ความเจ็บแค้นอาจ
ทำให้เขาคิดจะประท้วงผู้มีส่วนร่วมก่อการในเช้าวันนั้น เช่น วิทยุหรือหนังสือพิมพ์ที่มีส่วนสร้างความ
เกลียดชังจนกลายเป็นความรุนแรง แต่ไม่มีใครคิดเกินไปกว่าการประกาศให้โลกรู้ว่า บุคคลหรือ
สื่อมวลชนเหล่านั้นต้องร่วมชำระสะสางความจริงให้ปรากฏ

นับแต่กระแสเรียกร้องให้นิรโทษกรรมผู้ต้องหาคดี 6 ตุลา เมื่อปี 2521 เสียงเรียกร้องให้รอมชอม
สมานฉันท์ก็ดังระงม ข้อดีคือ ผู้เขียนเองและเพื่อน ๆ ได้ออกจากคุก ข้อดีของความสมานฉันท์แบบนั้น

คือ ความตึงเครียดในสังคมไทยลดระดับลงจับปล้นอย่างสำคัญ ข้อดีของความรอมชอมชนิดนี้คือการหลีกเลี่ยงความรุนแรงทางความคิดและการเมืองในขณะนั้น แต่ความรอมชอมสมานฉันท์ชนิดนี้ก็กลับมีข้อเสียเช่นกัน คือเก็บซ่อนความขัดแย้งแตกต่างในสังคมเอาไว้ลึก ๆ กดเอาไว้ราวกับไม่มีอยู่ และไม่มีช่องทางหรือวิธีการที่ความขัดแย้งแตกต่างจะได้ปรากฏเผยตัว เพื่อจัดการแก้ไขอย่างเหมาะสม

ความสามัคคีที่สยบการกล่าวถึง 6 ตุลา 2519 นับจากนั้น จึงเป็นความสมานฉันท์แบบผิวเผินที่ซ่อนหมักหมมปัญหาเอาไว้ ก้นบึ้งของสิ่งที่ความสามัคคีกลบเอาไว้คือมาตรฐานทางศีลธรรมและจริยธรรมทางการเมือง เรื่องความรุนแรงที่รัฐกระทำต่อประชาชน

เป็นโชคดียิ่งของประเทศไทยที่ผู้เจ็บแค้นจาก 6 ตุลา ต่างเผชิญกับความเจ็บปวดระลอกใหม่ในชนบทกลายเป็นการล่มสลายทางอุดมคติ ไม่เหลือพลังของความเจ็บแค้นจาก 6 ตุลา จะมากระทำอะไรต่อใครอีก บางคนกลับเจ็บแค้น พลท. เสียยิ่งกว่ารัฐไทย และกลับพยายามเข้าใจรัฐไทยสังคมไทยที่เคยทำร้ายเขามากขึ้น เพราะยังงี้ ๆ ก็เป็นรัฐของไทย สังคมของไทย ในขณะที่เขาเห็นว่า พลท. เป็นของแปลกปลอมจากต่างชาติที่อันตรายยิ่งกว่ารัฐไทย

แต่เป็นโชคร้ายของสังคมไทยที่ความรุนแรงโดยรัฐ ไม่ว่าจะการล้อมปราบเข้าวันนั้น หรือการลอบสังหารผู้นำนักศึกษา ชาวนา กรรมกร ในช่วงก่อนหน้านั้นกลับไม่เคยได้รับการพูดถึงหรือทำให้กระจ่าง

แม้กระทั่งจะรำลึก 6 ตุลา ยังต้องคอยระวังว่า จะต้องไม่ยอมให้มีการแก้แค้นใดเกิดขึ้นแม้แต่ระดับน้อยนิด

คงไม่มีใครปฏิเสธว่าเราสามารถรำลึก แสดงความเสียใจต่อชีวิตและความสูญเสียเมื่อ 6 ตุลา ผู้เขียนขออัยว่าไม่มีใครคิดจะแก้แค้น แต่เคยคิดไหมว่า เป็นเรื่องตลกเศร้า ๆ หรือเปล่าที่สังคมนี้จะรำลึก

โศกนาฏกรรมโดยไม่คิดจะจะต้องอาชญากรรม และอาชญากรที่เป็นต้นเหตุ? หรือสังคมไทยจะยอมรับไหมหากมีการตอกย้ำว่าอะไรคืออาชญากรรมโดยไม่จะต้องอาชญากร ?

สังคมไทยมีคุณลักษณะพิเศษเช่นนี้กระมัง คือยินยอมให้รำลึกถึงเหยื่อของอาชญากรรม แต่กลับไม่กล้าทำให้ปรากฏว่า อะไรคืออาชญากรรม? เรายินยอมให้มีการนิรโทษกรรมแก่ผู้มีส่วนในการสังหารประชาชนได้เรื่อย ๆ ในนามของกฎหมายและการทำตามหน้าที่

(สังคมไทยน่ารักกว่าเกาหลีใต้ตรงนี้เอง การลงโทษผู้นำที่มีส่วนในการสังหารประชาชนคงไม่มีทางเกิดขึ้นในสังคมการเมืองไทยได้ง่าย ๆ)

เคยคิดไหมว่า ความสมานฉันท์สามัคคีของคนในชาติแบบนี้มีอันตรายเหลือเกิน สิ่งที่ถูกความ
สมานฉันท์สังหารสนิทคือบรรทัดฐานศีลธรรมทางการเมือง ความรุนแรงต่อประชาชนจึงสามารถเกิดขึ้น
ได้เรื่อย ๆ เพราะไม่เคยทำให้กระจ่าง ซ้ำกลับยอมรับการนิรโทษกรรม จนไม่สามารถกล่าวได้ว่าอะไร
ถูก อะไรผิด อะไรกระทำได้ อะไรไม่ได้

การรำลึกความเจ็บปวดโดยไม่กระทำให้กระจ่างว่าอาชญากรรมคืออะไร เป็นแค่ครึ่งทางของการสกัดกั้น
มิให้อาชญากรรมนั้นเกิดขึ้นอีก

รำลึก 20 ปี 6 ตุลา ดูเหมือนจะทำได้อย่างมากก็แค่ครึ่งทางแค่นี้

เช่นนี้แล้ว หากมีการสร้างอนุสรณ์ 6 ตุลา 2519 จะรำลึกถึงโศกนาฏกรรมอย่างไรโดยไม่จะต้อง
อาชญากรรม?

เหยื่อหรือวีรชน

ประวัติศาสตร์แห่งชาติของไทยที่เน้นการต่อสู้เพื่อปกป้องรักษา หรือกอบกู้เอกราชและอิสระของชาติ
กำหนดลักษณะของความตายที่พึงได้รับการยกย่องไว้เด่นชัด “วีรชน” ในประวัติศาสตร์ไทยล้วนแล้วแต่
เป็นผู้นำ กษัตริย์ นักรบ

ไทยไม่เคยเป็นเมืองขึ้น สถาบันประเพณีและศาสนาไม่เคยถูกบั่นทอน ไม่เคยมีสามัญชนผู้นำชาตินิยมทำ
ทนายอำนาจรัฐระบอบอาณานิคม มีแต่ผู้ปกครองแห่งชาติที่นำพาชาติรอดจากการคุกคามของชาติอื่น ไม่
เคยมีสามัญชนที่ได้รับการยกย่องเพราะทำทนายอำนาจรัฐสยามเพื่อประโยชน์สุขของประชาชนส่วนใหญ่
ยกเว้นผู้ที่ชนะได้อำนาจรัฐอย่างคณะราษฎร ซึ่งกลายเป็นผู้ปกครองเสียเอง ซ้ำกลับถูกประวัติศาสตร์
ประเมินค่าว่าเป็นจุดเริ่มของระบอบเผด็จการทหารมากกว่าจะเป็นผู้ทำทนายอำนาจรัฐเก่าเพื่อสร้างระบอบ
ใหม่

วัฒนธรรมไทยไม่มีธรรมเนียมเคารพยกย่องสามัญชนที่ทำทนายอำนาจรัฐจนกระทั่ง 14 ตุลา 2516 จึงเกิด
“วีรชน” ชนิดนี้ขึ้นเป็นครั้งแรก

ผู้เสียสละเมื่อ 14 ตุลา 2516 ไม่เข้าข่ายผู้กอบกู้รักษาเอกราชของชาติด้วยการต่อสู้กับชาติอื่นก็จริง แต่
พวกเขาเข้าขายนำพาประเทศชาติสู่ความเจริญก้าวหน้าครั้งใหญ่ พวกเขาตายท่ามกลางความขัดแย้งทาง
การเมืองที่สาธารณชนเข้าข้างพวกเขา สาธารณชนต่างรู้สึกร่วมกันว่าคนตกเป็น “เหยื่อ” ของระบอบเผด็จ

การทหาร กล่าวได้ว่า ความตายของพวกเขาเป็นการเสียสละ “แห่งชาติ” ในนามของชาติและเพื่อชาติ โดยที่ชาติในที่นี้เริ่มเกิดความหมายใหม่คือ การมีส่วนร่วมของประชาชนจำนวนมากสาภายในชาติทั้งที่มาร่วมเดินขบวนและที่เอาใจช่วยอยู่กับบ้าน ผู้เสียชีวิตเมื่อ 14 ตุลา จึงได้เป็น “วีรชน” ทั้งนี้ คนจำนวนมากยังเรียกได้เต็มปากไม่ขัดเงิน 14 ตุลา ยังเป็นกรณีพิเศษในแง่ที่ว่า สมญานามดังกล่าวมาจาก สาธารณชนและสื่อมวลชนโดยไม่สนใจว่าทางการจะเรียกเช่นนั้นหรือไม่

ผู้เสียชีวิตเมื่อพฤษภา 2535 ก็ได้รับการยกย่องทันทีในทำนองเดียวกัน คือ ประชาชนร่วมใจกันยกย่อง เพราะเป็นความตายแห่งชาติที่ประชาชนเข้าข้าง แต่ “วีรชน” เดือนพฤษภาอาจไม่ได้รับการกล่าวขวัญ เท่า 14 ตุลา 2516 เพราะมีคนไม่น้อยสงสัยถึงสิ่งที่ยกย่องการต่อสู้ในถนนของประชาชนคราวนั้น บทเรียนจาก 14 ตุลา 2516 – 6 ตุลา 2519 ยังรบกวนใจหลาย ๆ คนว่า จะประเมินค่าการต่อสู้เสียสละ เช่นนั้นอย่างไรดี

เพราะอดีตอย่าง 6 ตุลา 2519 ยังค้างคาอยู่ในใจทุกฝ่าย จะเรียกผู้เสียชีวิตในวันนั้นว่าเป็นอะไรดี ศัตรูของชาติหรือวีรชนประชาธิปไตย?

หรือเป็นเพียงแค่ “เหยื่อ” ที่น่าสงสาร

หลัง 6 ตุลา มาจนกระทั่งการนิรโทษกรรม รัฐบาลและกลุ่มการเมืองฝ่ายขวาเรียกฝ่ายนักศึกษาว่า ผู้ก่อการจลาจล ผู้ก่อความไม่สงบ หรือกระทั่งเรียกว่าเป็นคอมมิวนิสต์ เป็นญวน คือเป็นทั้งเหยื่อและ อาชญากรผู้ก่อเหตุวุ่นวาย แม้แต่เมื่อพลอบผู้ต้องหาคดี 6 ตุลา ออกมา นายกรัฐมนตรีขณะนั้นยัง ตักเตือนว่าอย่าทำผิดซ้ำอีก ราวกับว่าเราเป็นฝ่ายผิดเมื่อ 6 ตุลา จนกระทั่งสุธรรม แสงประทุม ต้อง ตอบโต้ด้วยการยืนยันว่า “เราคือผู้บริสุทธิ์” ซึ่งกลายเป็นคำตอบโต้ที่มีความหมายยาวไกลทาง ประวัติศาสตร์เพราะเป็นการให้ความหมายต่อ 6 ตุลา สวนทางกับทัศนคติที่รัฐพยายามสถาปนา

ความเปลี่ยนแปลงในเวลาต่อมาค่อย ๆ ปลดนักศึกษาออกจากการเป็นผู้กระทำผิด ผู้เสียชีวิตค่อย ๆ ได้รับความเคารพเห็นใจ พวกเขาไม่ใช่อาชญากร ไม่ใช่ศัตรูของชาติ ไม่ใช่ผู้หลงผิด อีกต่อไป แต่ พวกเขายังคงเป็นแค่เหยื่อ เป็นหมากอันน่าสงสาร ทุกวันนี้พวกเขาก็อาจได้รับการรำลึกถึงอย่างน่า สงสาร น่าเห็นใจ แต่ความเคารพ ความยกย่องไม่ได้ตามมาด้วย

ในหมู่นักศึกษาที่เข้าร่วมการต่อสู้ในชนบท แรก ๆ ก็ถือว่าผู้เสียชีวิตในนั้นเป็นวีรชนอย่างแน่นอน หลายคนเข้าไปไม่ใช่เพื่อสังคมนิยมเท่ากับเพื่อแก้แค้นให้แก่วีรชน 6 ตุลา ผู้รักชาติประชาธิปไตย ผู้ทรง ทั้งเกียรติและความเคารพยกย่อง แต่ทัศนคติเช่นนี้ก็กลับผูกติดอยู่กับอุดมคติความเชื่อว่า วีรชนเหล่านั้นถม

ทางเพื่อสังคมใหม่ในอนาคต ครั้นอนาคตล่มสังคมใหม่เป็นแค่ความเพ้อฝัน หลายคนจึงเริ่มลังเล ไม่แนใจว่าผู้เสียชีวิตเมื่อ 6 ตุลา เป็นวีรชนหรือเปล่า? อะไรคือผลของการเสียสละ? อะไรคือคุณูปการต่อสังคม? ทุกวันนี้หลายคนจึงถือว่าผู้เสียชีวิตเมื่อ 6 ตุลา เป็นเหยื่อเป็นหมากที่น่าสงสารน่าเห็นใจ แต่ความเคารพเกียรติภูมิความยกย่องไม่ได้ตามมาด้วย

ชัยชนะทำให้ชีวิตที่เสียสละกลายเป็นวีรชนได้ฉับพลัน ทักษะประวัติศาสตร์ไม่ว่าของชาติหรือของ พทท. ช่วยให้เห็นคุณูปการของความตาย จึงทำให้คนเสียชีวิตกลายเป็นวีรชนได้

แต่ครั้งไม่มีชัยชนะและปราศจากทักษะประวัติศาสตร์แบบ พทท. หรือของชาติ จึงเกิดความลังเลสงสัยที่จะมอบความเคารพเกียรติ และความยกย่องแก่ชีวิตเหล่านั้น

“วีรชน” ในวัฒนธรรมการเมืองไทยผูกติดกับชัยชนะของพลังทางการเมืองที่เขาสังกัดและทักษะประวัติศาสตร์ของพลังทางการเมืองนั้น ไม่ว่าจะเรียกว่ารัฐบาล ชาติไทย หรือ พทท. ผู้เสียชีวิตเป็นวีรชนได้โดยอัตโนมัติหากเขาต่อสู้ ผกค.เพื่อชาติ ต่อสู้เผด็จการเพื่อประชาชน หรือหากสังคมนิยมเหยียดชนชั้นมา วิรกรรมของวีรชนมิได้ตัดสินที่คุณสมบัติอันน่าเคารพยกย่องของบุคคลหรือชีวิตนั้น ๆ

สังคมวัฒนธรรมไทยไม่ได้ให้ความเคารพต่อความไฝ่ฝันของปัจเจกชนที่ต่อสู้เพื่ออุดมคติเพื่อคนที่ยากไร้ เสียเปรียบหรือต่อสู้กับการใช้อำนาจอย่างไม่เป็นธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากความไฝ่ฝันนั้นทำทลายอำนาจของผู้ปกครอง

หลัง 6 ตุลา 2519 วัฒนธรรมเช่นนี้เริ่มเปลี่ยนแปลง เริ่มเกิดแบบฉบับของบุคคลในอุดมคติของประชาชน เช่น “ป๋วย-ปริดี” ทั้งคู่เป็นผู้นำทางปัญญา เป็นข้าราชการใหญ่ เป็นอาจารย์ เป็นคนในระบบที่สาธารณชนพร้อมใจกันยกย่องโดยไม่สนใจรัฐ เป็นคนที่สาธารณชนแสวงหา เป็นเทคโนโลยีที่รับใช้ประชาชน เป็นคนในแวดวงอำนาจที่ถูกทำร้ายโดยอำนาจที่ไม่เป็นธรรม

แต่ทว่า คูเหมือนสังคมไทยจะยังคงไม่มีที่ทางสำหรับปัจเจกชนตัวเล็ก ๆ ที่ไม่เคยเป็นข้าราชการผู้ใหญ่ที่มีความไฝ่ฝันเพื่อคนอื่นและต่อสู้จนตัวเองพ่ายแพ้สูญเสีย สังคมไทยยังไม่ยอมให้คุณค่าแก่ชีวิตเล็ก ๆ เหล่านั้น อดีตฝ่ายซ้ายก็อยู่ภายใต้กรอบวัฒนธรรมแบบเดียวกัน พวกเขาจึงลังเลที่จะเคารพยกย่องชีวิตเล็ก ๆ ที่กล้าหาญเพื่ออุดมคติ บางคนลังเลกระทั่งจะเรียกความสูญเสียเหล่านั้นว่า การเสียสละ

ผู้เสียชีวิตเมื่อเช้าวันที่ 6 ตุลา 2519 มิได้กระทำตามบงการหรือคำสั่งของใคร พวกเขามีความเชื่อ มีความไฝ่ฝัน ผู้นำนักศึกษาและ พทท. จะถูกคิดอย่างไร จะสำนึกในความรับผิดชอบของตนหรือไม่เป็น

เรื่องหนึ่ง แต่ผู้เสียชีวิตเหล่านั้นมิใช่เหยื่อที่น่าอนาถของความผิดพลาดเหล่านั้น พวกเขามีชีวิต ความคิด จิตใจของตนเอง และได้เลือกที่จะต่อสู้อย่างกล้าหาญแม้รู้ว่ามียันตรายอยู่รอบด้านในเวลานั้น ความถูกผิดและความสำนึกผิดชอบของผู้นำองค์กรนำและความคิดชั้นนำของยุคนั้น ไม่สามารถลดทอนความจริงที่ว่า ชีวิตที่สูญไปเมื่อเช้าวันที่ 6 ตุลาคม 2519 มีคุณค่ากว่าการพกย่อง เป็นชีวิตเล็ก ๆ ที่ไม่เคยเป็นผู้นำในระบบราชการไม่เคยเป็นผู้ใหญ่ของสังคมไทย ไม่เคยปกครองใคร เราคงไม่หนุนส่ง คะยั้นกะยoiให้ใครไปตายเพื่ออุดมคติกันง่าย ๆ แต่หากคน ๆ หนึ่งเชื่อมั่นในสิ่งที่ตนทำเพื่อสังคมเพื่อคนส่วนใหญ่อถึงขนาดยอมเผชิญอันตรายถึงชีวิต นั่นคือ ชีวิตที่มีเกียรติที่สังคมพึงเคารพยกย่องมิใช่หรือ ?

ผู้เสียชีวิตทางการเมืองแบบเป็นกลุ่มมักจะกลายเป็นที่รู้จักกันด้วยคำนามธรรม อย่างเช่น “วีรชน” แต่สำหรับพ่อแม่ญาติพี่น้องของเขา พวกเขามีชีวิตเลือดเนื้อที่สัมผัสได้ ก่อนที่จะมีฉายานามใด ๆ ในทางการเมือง ในกรณีได้ชัยชนะ เกียรติภูมินามธรรม อาจพอหล่อเลี้ยงปลอบประโลมการสูญเสียไปได้บ้าง แต่ไม่มีวันแทนที่ชีวิตที่มีชื่อเสียงเรียงนามไปได้ ในกรณีถูกสังขยสังเวยหรือยอมรับเพียงแค่ว่าเป็นเหยื่อที่น่าสงสาร ความทุกข์ระทมต่อการสูญเสียกลับไม่ได้รับแม้กระทั่งเกียรติภูมินามธรรมมาปลอบประโลม สังคมตอบแทนด้วยความว่างเปล่าและไม่ไยดี นี่เป็นความโหดร้ายซ้ำสองที่สังคมไทยกระทำต่อการเสียชีวิตของชีวิตนั้น

อนุสาวรีย์เดือนตุลาที่ต้องผนวกเอา 6 ตุลา เข้าไปด้วย ความทรงจำของคนรุ่นเดือนตุลาที่ฟุ้งเอา 6 ตุลา เข้าไปด้วย จึงพกพาปัญหาการประเมินคุณค่าของชีวิตและความตายเข้าไปด้วยอย่างแยกไม่ออก ความอิหลักอิเหลื่อต่อความตายเมื่อ 6 ตุลาคม 2519 ไม่รู้จะให้คุณค่า เกียรติภูมิความเคารพยกย่องหรือไม่ ? อย่างไรดี ? จึงพลอยทำให้อนุสรณ์และความทรงจำต่อเดือนตุลาอยากจะยอมรับได้ง่าย ในสังคมไทย

เหนือสิ่งอื่นใด เพราะสังคมวัฒนธรรมไทยยังไม่มีที่ทางให้แก่ “ชีวิต” เล็ก ๆ ที่ทำทหายอำนาจของผู้ปกครองเพื่อประโยชน์สุขของคนส่วนใหญ่ เพราะสังคมวัฒนธรรมไทยนับแต่โบราณกาลเชื่อว่า ผู้ปกครองและรัฐคุ้มครองประโยชน์สุขของคนส่วนใหญ่ ผู้ต่อต้านรัฐอุปถัมภ์จึงล้วนแล้วแต่เป็นมิฉชาติเป็นผู้ร้าย เพราะสังคมวัฒนธรรมไทยเคารพยกย่อง “ชีวิต” น้อยกว่า “ชาติ” น้อยกว่าคุณูปการทางการเมืองที่เป็นรูปธรรม

เพราะเราเห็นคุณค่าในตัวเองของ “ชีวิต” หนึ่ง ๆ น้อยกว่าสถานะและคุณูปการของชีวิตนั้น ๆ ต่อสังคมการเมือง

เช่นนี้แล้ว หากมีอนุสรณ์ 6 ตุลาคม 2519 จะนับใครเป็นวีรชนหรือไม่ ? จะเน้นถึงแต่ชาติประชาธิปไตยหรือชีวิต ?

อนุสรณ์อัปลักษณ์ไทย

ชาติไหน ๆ ก็มีการรำลึกอดีตเพื่อหลีกเลี่ยงอดีต มีอนุสรณ์เพื่อหลอกตัวเองไม่ให้อดีตอันไม่พึงประสงค์มาหลอนปัจจุบัน เช่น ฝรั่งเศสและออสเตรีย ยังคงเขียนประวัติศาสตร์หลอกตัวเองว่าเป็นเหยื่อนาซี เน้นขบวนการต่อต้านนาซี ทั้ง ๆ ที่ทั้งสองประเทศมีผู้ร่วมมือกับนาซีเต็มไปหมด ญี่ปุ่นเน้นว่าตนตกเป็นเหยื่อระเบิดปรมาณู เพื่อเบี่ยงเบนประวัติศาสตร์ด้านที่ตนก่ออาชญากรรมต่อประชาชนจีนและเกาหลี รัฐบาลหลายประเทศในเอเชียทำร้ายปราบปรามประชาชนของตนเองในนามของความมั่นคงแห่งชาติและความรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจ พวกเขากำลังทำเช่นนี้อยู่ พวกเขาหวังให้ความสำเร็จทางเศรษฐกิจจูงใจชาตินิยมและความหลงชาติเพื่อกลบเกลื่อนการใช้อำนาจไม่เป็นธรรมของสังคม จีน ไทย อินโดนีเซีย กำลังเขียนประวัติศาสตร์แบบเดียวกัน

ไทยเราเองมีอนุสาวรีย์ 2-3 แห่ง ที่มีไว้เชิดชูชัยชนะและความรักชาติ โดยกลบเกลื่อนเบี่ยงเบนความขมขื่นที่ไทยได้กระทำต่อมนุษย์ด้วยกันที่สังกัดชาติเพื่อนบ้าน การเฉลิมฉลองที่กระทำกันทุกปีจึงมีหน้าที่จูงใจความหลงชาติไทย ในขณะที่ลบเลือนหลงลืมทุกข์ของมนุษย์ด้วยกันในประเทศข้างเคียง

อนุสรณ์ใด ๆ จึงมีหน้าที่เพื่อการจดจำและความหลงลืมในเวลาเดียวกัน

โดยปกติ รัฐต้องการอนุสรณ์และการรำลึกอดีตที่กำนุภาวะปกติของระบอบการเมืองในปัจจุบัน ไม่ทำทลายอำนาจและระบอบปกครองที่เป็นอยู่ อนุสรณ์และอดีตที่รัฐสนับสนุนจึงมีขีดจำกัดเห็นกันอยู่ชัด ๆ

แต่ทว่าความหมายของอนุสาวรีย์ อนุสรณ์ และอดีต กลับสามารถเปลี่ยนไปได้ตามกาลเวลาหรือสามารถตายไปหรือเกิดใหม่ตามความสอดคล้องกับปัจจุบัน อนุสาวรีย์หลายแห่งจึงยืนโทนโทอย่างไรชีวิต กลายเป็นแค่ปฏิมากรรมประกอบสวนสาธารณะและม้านั่งยามเย็น อนุสาวรีย์จำนวนมากในโลกประสบชะตากรรมเช่นนี้

อนุสาวรีย์และอดีตบางแห่งถูกประชาชนสังหารหรือยกเลิกเพราะเป็นปฏิปักษ์กับปัจจุบัน เช่นรูปปั้นเลนินสตาลิน ในหลายประเทศในยุโรปตะวันออก

แต่มีอนุสาวรีย์อีกมากที่กลับยืนยงข้ามยุคสมัยได้ เพราะเกิดความหมายเปลี่ยนแปลงไปจากแรกเริ่มแต่กลับสอดคล้องกับความต้องการของปัจจุบัน เช่น อนุสาวรีย์วีรกรรมหลายพระองค์ของไทยที่ยืนยงข้ามหลายยุคสมัยทางการเมืองไทย อนุสาวรีย์พระปิยมหาราชซึ่งเริ่มแรกเพื่อเชิดชูพระเกียรติยศเทียบเท่าผู้นำยิ่งใหญ่พระองค์อื่นในยุโรป แต่ปัจจุบัน สาธารณชนมีส่วนร่วมสร้างความหมายใหม่ผ่านพิธีกรรมที่

ลานพระรูปและการบูชาเชิงพาณิชย์จนยืนยงเป็นพระปิตมหาราชของสังคมระดมที่ไทยปลายศตวรรษที่ 20 อนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิที่ผู้คนลืมหายหมายแรกเริ่มไปหมดแล้วแต่กลับรอดมาถึงปัจจุบันได้เพราะชื่อ จนกลายเป็นอนุสาวรีย์ที่ไม่มีอดีตแต่กลับมีอนาคตอยู่ อนุสาวรีย์ประชาธิปไตยที่มีผู้กล่าวว่าน่าเกลียด เป็นกองซีเมนต์ตมที่มากกลางถนน ซึ่งนำเอาสัญลักษณ์ต่าง ๆ มายำใหญ่อย่างไร้รสนิยม ก็รอดชีวิตและ กลับฟื้นความหมายใหม่ได้เพราะชื่อแท้ ๆ ผู้คนไม่รู้จักอดีตแรกเริ่มของอนุสาวรีย์แห่งนี้สักเท่าไรและไม่ สำคัญด้วย เพราะประชาชนช่วยกันสร้างความหมายใหม่ให้แก่อนุสาวรีย์แห่งนี้แล้ว กลายเป็นว่ากลับมี พลังและบทบาทสำคัญในประวัติศาสตร์ประชาธิปไตยของไทยด้วยวิธีการที่เป็นประชาธิปไตยที่สุด คือ มหาชนร่วมสร้างมันขึ้นมาใหม่

อนุสาวรีย์ทุกแห่งจึงเป็นส่วนหนึ่งของความพยายามสถาปนาประวัติศาสตร์ให้แน่นอนตายตัว เพื่อค้ำจุน อุดมการณ์แห่งชาติ แต่อนุสาวรีย์ทุกแห่งกลับสิ้นไหล กำกวมพอที่จะหมดความหมายหรือผลิต ความหมายใหม่ ๆ ได้ แม้แต่ที่อัปลักษณ์สับสนอย่างอนุสาวรีย์ประชาธิปไตยก็กลับงดงามได้ท่ามกลาง คลื่นมหาชนเมื่อ 14 ตุลา 2516 และพฤษภา 2535 โดยไม่สนใจว่ารัฐหรือนักวิชาการ จะยอมรับหรือไม่ ก็ตาม

อนุสาวรีย์ในประเทศไทยมีลักษณะร่วมกันประการหนึ่งคือการรำลึกอดีตอันงดงามรุ่งโรจน์เราไม่เคยมี อนุสาวรีย์ให้ผู้คนรำลึกความอัปลักษณ์แห่งชาติแม้แต่แห่งเดียว เราไม่มีอนุสรณ์ไว้เตือนใจถึงความ สูญเสียนาน่าสลดใจระดับชาติ ตัวอย่างของอนุสาวรีย์ประเภทนี้ในโลกมีให้เห็นมากมาย เช่น พิพิธภัณฑการล้างเผ่าพันธุ์ยิว ค่ายกักกันทรมานชาวยิวในเยอรมันและโปแลนด์ก็เก็บรักษาไว้เป็นอนุสรณ์ พิพิธภัณฑคุกตูลองในกัมพูชา หรือพิพิธภัณฑที่ฮิโรชิมา ล้วนแล้วแต่มีไว้เพื่อเตือนใจถึงหายนะที่มนุษย์ ได้ก่อขึ้นต่อมนุษย์ด้วยกันเอง อนุสรณ์เหล่านี้ไม่ถือนำความเลื่อมเสียมานสู่ชาติ เพราะข้อเตือนใจและ บทเรียนไม่ใช่เรื่องภาพพจน์ของชาติ ไม่ใช่เรื่องความสามัคคีหรือแตกแยกภายในชาติ เท่ากับเป็น บทเรียนร่วมกันของมนุษยชาติ

อนุสรณ์ใด ๆ ต่อ 6 ตุลา 2519 ไม่สามารถจะเสแสร้งให้กลายเป็นเรื่องของอดีตอันรุ่งโรจน์ได้ ไม่ สามารถสถาปนาคิดที่ตอกย้ำค้ำจุนสังคมวัฒนธรรมปัจจุบันได้ เพราะ 6 ตุลา 2519 คืออดีตที่เปิดเผย อัปลักษณ์ของสังคมไทย 5 ประการสำคัญซึ่งตรงข้ามกับเอกลักษณ์ไทยที่มักเชิดชูกันทั้งหลาย ได้แก่

หนึ่ง อาชญากรรมของรัฐ ที่ใช้ความรุนแรงต่อประชาชนของตนเองในความขัดแย้งทางการเมือง
สอง การกำจัดและสังหารความคิดที่แตกต่างด้วยความรุนแรง
สาม ความขัดแย้งแตกต่างฝังลึกในสังคมที่ไม่รู้จักตัวเอง โหยหาความสามัคคีจนไม่รู้จักจัดการกับความ ขัดแย้งอย่างเหมาะสม

สี่ การทำลายความเป็นมนุษย์ซึ่งกันและกันของกลุ่มแข่งขันนำไปสู่ความหฤโหดเกินคาดหมาย
ห้า ความไร้น้ำใจในสังคมไทยที่ไม่รู้จักการเยียวยาผู้รับเคราะห์จากโศกนาฏกรรมหวังแต่จะอาศัยความ
เจียบบรรเทาความเจ็บปวดของผู้เสียหายและพ่อแม่ญาติพี่น้องของเขา

หากจะมีอนุสรณ์ ต่อ 6 ตุลา 2519 น่าจะต้องเป็นอนุสาวรีย์ที่ชื่อสัตย์ บ่งบอกถึงอัปถักษณ์ไทยที่แฝงฝัง
อยู่ในสังคม เพื่อเตือนสติให้สังคมไทยหันมาดูความจริงของตนเอง หลอกหลวงตัวเองให้น้อยลง เพื่อ
ช่วยกันสร้างอนาคตที่ดีกว่าที่เป็นอยู่

อนุสรณ์ 6 ตุลา 2519 พรรคนี้คงจะทำให้ชัชชนะเมื่อ 14 ตุลา 2516 ประสบความอึดอัดลำบากใจไป
ด้วย (อย่าว่าแต่ประวัติศาสตร์แห่งชาติเลย) คงปฏิเสธไม่ได้ว่า 6 ตุลา เป็นความคลั่งคลายทาง
ประวัติศาสตร์ต่อเนื่องมาจาก 14 ตุลา แต่เหตุการณ์ 2 กรณีอาจมีความหมายด้านที่ต่างกันมากพอค
การผนวกเอา 6 ตุลา 2519 พ่วงเข้าไปในความทรงจำและอนุสรณ์เดือนตุลา คงมีประโยชน์คือช่วยหอบ
หิ้ว 6 ตุลาให้ยังพอมีที่ทางในความทรงจำของประชาชน มิฉะนั้นแล้วเรื่องของอัปถักษณ์ไทยและ
โศกนาฏกรรมอาจถูกทอดทิ้งไปเฉยๆ ก็เป็นไปได้ แต่คงไม่น่าแปลกใจ ถ้าหาก 6 ตุลา 2519 ไม่ถูก
นับเข้าเป็นเหตุการณ์สำคัญที่มีส่วนช่วยสร้างประชาธิปไตยของไทย บางคนมักจะเอ่ยถึงแต่ 2475 , 14
ตุลา 2516 และ พฤษภาคม 2535

เพราะ 6 ตุลา 2519 มีนัยสำคัญเป็นด้านกลับของประวัติศาสตร์ประชาธิปไตยไทย 2519 เป็นอีกด้านของ
เหรียญเดียวกันกับ 2475 , 2516 และ 2535 แต่ไม่ใช่เหตุการณ์ที่มีนัยสำคัญทางประวัติศาสตร์แบบ
เดียวกัน ผู้ที่ตัด 2519 ออกจากหลักหมายสำคัญของประวัติศาสตร์ประชาธิปไตย จึงอาจนับได้ว่ามี
ทัศนะประวัติศาสตร์ชัดเจนทีเดียว จึงอิหลักอิเหลือที่จะผนวกเอาอีกด้านของเหรียญเดียวกันเข้าไว้เป็น
สายธารประวัติศาสตร์เดียวกัน
ทั้งสองด้านของเหรียญประวัติศาสตร์ประชาธิปไตย มีคุณค่าความสำคัญมหาศาลด้วยกันทั้งสิ้น แต่
ไม่ใช่อย่างเดียวกันนัก

เช่นนี้แล้ว หากมีอนุสรณ์ 6 ตุลา จะกล้าชื่อสัตย์ทำทนายเอกถักษณ์ไทยไหม ? จะผนวกความหมาย
เฉพาะของ 6 ตุลา 2519 เข้าไปในอนุสรณ์เดือนตุลาอย่างไรดี ?

อนุสาวรีย์ที่สร้างไม่ได้เลิกไม่ได้

ในเมื่อเป็นอดีตที่กลืนไม่เข้าคายไม่ออกแทบทุกแง่ อนุสรณ์ใด ๆ ต่อวีรชนประชาธิปไตยที่จะพ่วงเอา 6
ตุลา เข้าไปด้วย ก็ต้องเผชิญความอิหลักอิเหลือดังกล่าวไปด้วย ทั้ง ๆ ที่ลำพังอนุสาวรีย์วีรชน 14 ตุลา
ก็ฝ่าแนวต้านทานของประวัติศาสตร์อนุรักษนิยมไม่ค่อยรอดอยู่แล้ว

หลายท่านคงพอจะทราบถึงปัญหาเทคนิคมากมายเกี่ยวกับการสร้างอนุสาวรีย์เดือนตุลา เคยคิดบ้างไหมว่า ลึกลงไปภายใต้ปัญหาเทคนิคเหล่านั้นคือความอหังการอหือแห่งชาติเหล่านั้นแหละ จะสร้างก็ไม่ได้ จะเลิกหรือปฏิเสธไปเลยก็ไม่ได้

ภายหลังเหตุการณ์ 14 ตุลา 2516 ผู้เสียชีวิตในคราวนั้นได้รับการยกย่องเป็นวีรชนทันที ศพของพวกเขาเก็บรักษาไว้ 1 ปีเต็ม จึงค่อยมีพิธีพระราชทานเพลิงศพที่ท้องสนามหลวงโดยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ และสมเด็จพระบรมราชินีนาถฯ เสด็จเป็นองค์ประธานในพระราชพิธีด้วยพระองค์เองเมื่อ ตุลาคม 2517

ความคิดที่จะสร้างอนุสาวรีย์รำลึกถึงวีรชน 14 ตุลา จึงจะไม่มีอุปสรรคใด ๆ

ท่ามกลางกระแสต่อต้านขบวนการนักศึกษาที่สูงขึ้นและการโจมตีใส่ร้ายต่าง ๆ นานา รวมทั้งเรื่องทุจริตในศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาฯ รัฐบาล ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ยังสนับสนุนการสร้างอนุสาวรีย์วีรชน 14 ตุลา อยู่ในเดือนตุลาคม 2518 นายกรัฐมนตรีกับสมเด็จพระสังฆราชในเวลานั้นเป็นประธานวงเสวนาอภิปรายอาคารอนุสรณ์สถาน 14 ตุลา ณ ลีแยกคอกวัว และก่อแท่นซีเมนต์เป็นหลักหมายไว้ ณ ที่นั้น

ทว่าตลอดเวลาดังกล่าว สถานที่ซึ่งจะสร้างอนุสรณ์สถานนั้นยังไม่ได้รับอนุญาตจากเจ้าของคือสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ รัฐบาลรีบไปเจรจาให้ก็ยังไม่สำเร็จเสร็จสิ้น แม้ดูเหมือนว่าจะไม่มีปัญหาอะไร แต่ปัญหาเทคนิคบางประการกลับค้างคาอยู่จนถึง 6 ตุลา 2519 ก็ยังไม่มีอะไรคืบหน้า

หลังเหตุการณ์ 6 ตุลา รัฐบาลธานินทร์ กรัยวิเชียร ยึดเงินในบัญชีของศูนย์กลางนิสิตฯ รวมทั้งงบประมาณสร้างอนุสรณ์ 14 ตุลา เข้าเป็นสมบัติของรัฐ ความคิดเรื่องอนุสาวรีย์ 14 ตุลา จึงชะงักไม่มีกำหนด แต่ทุก ๆ ปี กลุ่มองค์กรนักศึกษายังจัดพิธีรำลึก 14 ตุลา ณ สถานที่นั้นเป็นประจำ ความคิดเรื่องอนุสาวรีย์ 14 ตุลา จึงกลับไม่ตายหายไป แม้จะมีเพียงแท่นซีเมนต์เล็ก ๆ อย่างเดียวเป็นหลักหมายอยู่ ณ ที่นั้นก็ตาม

ระหว่างนั้น สำนักงานทรัพย์สินฯ กลับปล่อยพื้นที่ดังกล่าวให้ผู้อื่นเช่าจนกลายเป็นศูนย์การค้าขายสลากกินแบ่งรัฐบาลมาจนทุกวันนี้ เมื่อ 14 ตุลา 2516 ตึกสำนักงานสลากกินแบ่งฯ เป็นอาคารหนึ่งที่ถูกเผาในระหว่างการต่อสู้ของประชาชนในฐานะเป็นเครื่องมือมอมเมาประชาชนให้หมกมุ่นอยู่กับการพนัน การปล่อยให้สถานที่สร้างอนุสรณ์ 14 ตุลา กลายเป็นศูนย์ซื้อขายสลากกินแบ่งจึงเสมือนการคบหน้าสวนทางกับเจตนารมณ์ของสถานที่แห่งนั้นโดยตรง

แต่ทว่า ผู้ขายสลากกินแบ่งกลับไม่ก่อสร้างใด ๆ นอกจากทางเดินที่ขึ้นมาบนพื้นที่นั้นแม้จะได้ครอบครองทำมาหากินต่อมามากกว่า 20 ปีก็ตาม มีหน้าซำสิ่งปลูกสร้างชั่วคราวก็รายรอบอยู่ตามริมถนน ส่วนตรงกลางซึ่งมีแท่นซีเมนต์ศิลาฤกษ์อนุสรณ์ 14 ตุลาคม ไม่เคยมีสิ่งปลูกสร้างใด ๆ ปกปิดพื้นที่ดังกล่าวยังคงเป็นของวีรชน 14 ตุลาคม ที่พวกเขาไม่กล้าละเมิด

ยิ่งไปกว่านั้น สำนักงานทรัพย์สินฯ เคยดำริจะพัฒนาพื้นที่ดังกล่าวเพื่อการพาณิชย์แต่กลับไม่มีการดำเนินงานใดๆ ขึ้นมาจริง พื้นที่อนุสรณ์ 14 ตุลาคม จึงยังคงมีชีวิตอยู่ ทว่าทุก ๆ วัน แท่นซีเมนต์กลับเต็มไปด้วยดอกไม้ ธูปเทียน ของผู้ซื้อสลากกินแบ่ง โดยไม่ยึดต่อประวัติศาสตร์ที่วีรชน 14 ตุลาคม เผด็จการสลากๆ มาแล้ว ทุกวันนี้ รถรายังคงเข้าไปจอดรายรอบแท่นซีเมนต์ดังกล่าวประชิดเข้าไปทุกที แต่ทุก ๆ ปี ณ วันที่ 14 ตุลาคม พื้นที่ดังกล่าวกลับยังคงเป็นที่รำลึกถึงเหตุการณ์ 14 ตุลาคม และ 6 ตุลาคม 2519 เป็นประจำ

ในปี 2531 รัฐบาลชาติชาย เห็นด้วยที่จะรื้อฟื้นโครงการสร้างอนุสรณ์วีรชนเดือนตุลาขึ้นมาอีก รัฐบาลคืนเงินศูนย์นิติฯ ให้แก่คณะกรรมการที่แต่งตั้งขึ้นเพื่อการนี้ พร้อมสมทบเงินเข้าไปอีก เหตุการณ์พฤษภา 2535 ยิ่งตอกย้ำให้ความคิดเรื่องอนุสรณ์วีรชนประชาธิปไตยมีน้ำหนักชอบธรรมยิ่งขึ้น รัฐบาลชวน หลีกภัย ก็เห็นด้วยกับการสร้างอนุสรณ์วีรชนเดือนตุลา แต่จนแล้วจนรอดพื้นที่ตรงสี่แยกคอกวัวกลับยังคงมีปัญหาเทคนิคเรื่องสัญญาเช่าค้างคาอยู่เช่นเคย จึงไม่สามารถทำการก่อสร้างใดๆ ได้ ครั้นต่อมามีความคิดจะเปลี่ยนไปก่อสร้าง ณ อาคารกรมประชาสัมพันธ์เก่าซึ่งถูกเผาพินาศในเหตุการณ์พฤษภา 2535 สมเด็จพระสังฆราชประทานชื่อมาแล้วว่า “สวนสันติพร” แต่แล้วด้วยความจำเป็นเพื่อแก้ปัญหาจราจรในบริเวณดังกล่าว พื้นที่จำนวนพอสมควรจึงถูกตัดแปลงเป็นถนนและทางแยก เพื่อระบายรถที่ลงมาจากสะพานพระปิ่นเกล้า โครงการอนุสรณ์วีรชนประชาธิปไตย ณ บริเวณนั้นจึงเงียบหายไปอีกครั้ง

สงครามหรือชกเคาะเยื่อระหว่างการสร้าง – ไม่สร้างอนุสรณ์วีรชน 14 ตุลาคม (ที่ต่อมาพยายามขยายมาเป็นวีรชนเดือนตุลา และต่อมาขยายมาเป็นวีรชนประชาธิปไตย) จึงปรากฏให้เห็นชัดเจนในลำดับเรื่องราวดังกล่าวและยังคงปรากฏให้เห็นตำตาทุกวันนี้ ณ สี่แยกคอกวัวนั่นเอง สร้างก็ไม่ได้ เลิกก็ไม่ได้

ตลอดระยะเวลาดังกล่าว มีการพูดถึงอนุสรณ์วีรชนเดือนตุลา โดยพยายามผนวก 6 ตุลา 2519 เข้าไปกับ 14 ตุลาคม 2516 โดยถือว่าเป็นความสูญเสียในการต่อสู้เพื่อประชาธิปไตยเหมือน ๆ กัน การพุ่งเข้าไปด้วยกันดังกล่าวดูสมเหตุสมผลดีแล้วสำหรับผู้ที่เห็นว่าวีรชน 6 ตุลา 2519 คือผู้ต่อต้านเผด็จการปกป้องประชาธิปไตย แต่คงมีคนจำนวนไม่น้อยไม่คิดเช่นนั้น ซ้ำร้ายยังอาจมองย้อนจาก 6 ตุลา 2519

กลับไปหา 14 ตุลา 2516 แล้วเปลี่ยนทศนะต่อ 14 ตุลา และวีรชนในวันนั้นไปด้วยก็ได้ กล่าวอีกอย่างคือ 6 ตุลา 2519 อาจทำให้ 14 ตุลา 2516 พลอยมีปัญหาตามไปด้วย 6 ตุลาอาจสร้างความลำบากแก่นุสรณ์เดือนตุลายิ่งขึ้นไปอีก ทั้ง ๆ ที่ลำพังอนุสรณ์ 14 ตุลา ก็ยากลำบากจนยังไม่สามารถเกิดได้อยู่แล้ว

อนุสาวรีย์ในประเทศไทยสร้างไม่ยาก จะให้เสร็จโดยเร็วก็น่าจะทำได้ ตัวอย่างที่เกี่ยวข้องใกล้เคียงคือ พระบรมราชานุสาวรีย์พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวที่หน้าอาคารรัฐสภา ในฐานะผู้พระราชทานรัฐธรรมนูญฉบับแรกและให้กำเนิดประชาธิปไตยของไทย โครงการนี้เริ่มปรากฏในเดือนมีนาคม 2520 ลงมือสร้างในเดือนพฤษภาคม รัฐบาลขณะนั้นอนุมัติงบประมาณทันที 10-15 ล้านบาท และเสร็จในปีถัดมา

อนุสาวรีย์แห่งนี้กลายเป็นอนุสาวรีย์ระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข บรรจุประวัติศาสตร์ไทยตั้งแต่ศิลาจารึกสมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราชมาจนถึงรัชกาลที่ 7 ต่างหากจากอนุสาวรีย์ประชาธิปไตยกลางถนนราชดำเนิน ซึ่งสร้างโดยรัฐบาลคณะราษฎร สมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม กับบรรจุกหลัก 6 ประการของคณะราษฎรไว้ ต่างหากจากอนุสาวรีย์วีรชนเดือนตุลาหรือวีรชนประชาธิปไตย เพื่อรำลึกถึงการต่อสู้ของประชาธิปไตย ซึ่งยังคงติดปัญหาทางเทคนิคค้างคามาคงตลอดเวลา 20 กว่าปี โดยไม่มีวิ้วว่าปัญหาเทคนิคนั้นจะแก้ตกลงไปได้

ปัญหาทางเทคนิคดังกล่าว แท้ที่จริงคือเทคนิคของการเลี่ยงปัญหาความอิหลักอิเหลื่อแห่งชาตินั่นเอง

อนุสรณ์ 6 ตุลา ที่เป็นไปไม่ได้

ในหลาย ๆ ประเทศ อนุสรณ์ที่แสดงถึงความอัปยศของสังคมนั้นมักถูกปิดกั้นไม่ให้มีตัวตนขึ้นมา ความทรงจำถึงเหตุการณ์อัปยศจึงมักปรากฏในรูปของศิลปะ เช่น ภาพ ดนตรี เรื่องสั้น นวนิยาย ประติมากรรม หรืออนุสรณ์สถานส่วนบุคคลหรือภายในครอบครัว เป็นต้น อนุสรณ์ประเภทนี้ไม่ขึ้นต่อรัฐ และอาจทำทลายรัฐกลาย ๆ ด้วย ความทรงจำต่อการกวาดล้างในปี 1965 ของอินโดนีเซียก็อยู่ในลักษณะนี้ด้วยเช่นกัน

สังคมไทยให้อิสระการแสดงออกมากกว่านั้น กระนั้นก็ดี การเมืองปัจจุบัน ความรู้สึกผิด ละอาย เสียใจ และวัฒนธรรม ต่อความตายวีรชนและอนุสาวรีย์ของเราเอง ล้วนแต่ประกอบกันเป็นความจำกัด อิหลักอิเหลื่อว่า เราจะรำลึกถึงอดีตของความอัปยศอย่างไรกัน

ผู้เขียนจึงทดลองให้นักศึกษาอเมริกาซึ่งไม่ถูกผูกติดกับการเมืองไทยปัจจุบัน ไม่รู้สึกผิด ละอาย เสียใจ ต่อ 6 ตุลา 2519 และมีวัฒนธรรมแบบของเขา เสนอความเห็น ว่า หากจะรำลึกหรือสร้างอนุสรณ์ ให้แก่ 6 ตุลา 2519 จะมีลักษณะอย่างไร? ข้อเสนอของพวกเขาคงไม่สอดคล้องความเป็นไปได้ใน สังคมไทยนัก และมักจะเริ่มต้นตามตรรกแบบที่อ้อ ๆ แต่หลาย ๆ กรณีก็มีจินตนาการ และนัยท่าทาย ความคิดวัฒนธรรมและการเมืองของไทยไม่น้อย

เพื่อเตือนสติให้รำลึกถึงผลของการทำลายความเป็นมนุษย์ นักศึกษาคคนหนึ่งเสนอให้หัวใจของงานรำลึก และอนุสรณ์ใด ๆ อยู่ที่การรื้อฟื้นความเป็นมนุษย์กลับมา เช่น พิมพ์ภาพผู้เสียชีวิตในสภาพปกติ พร้อมชื่อสกุล วันเกิด ตาย ชื่อพ่อแม่ ที่อยู่ แจกจ่ายให้ผู้คนที่รู้ว่าพวกเขามีชีวิตอยู่ของชาติ แต่คือคน เหมือนเราท่านที่มีพ่อแม่ ญาติพี่น้อง และมีชีวิตปกติสามัญ เท่านั้นที่พอแล้ว อีกคนเสนอให้ป้ายสีดำ เล็ก ๆ ลงบนผนัง หรือสถานที่ที่มีผู้เสียชีวิตในธรรมศาสตร์ โดยไม่ต้องมีคำอธิบายใด ๆ นอกจากคำ ว่า “6 ตุลา 2519”

เพื่อรำลึกอดีตด้วยสถานที่ นักศึกษาอีกคนเสนอให้เปลี่ยนธรรมศาสตร์สักตึก หรือหลายตึกเป็น พิพิธภัณฑ์ประวัติศาสตร์ประชาธิปไตยไทยที่มีทั้งด้านความสำเร็จ รุ่งโรจน์ และด้านโศกนาฏกรรม ความสูญเสีย นักศึกษาคนี้รู้ (ก่อนผู้เขียนจะอีก) ว่า ธรรมศาสตร์จะย้ายปริญญาตรีไปรังสิต จึงเสนอ ว่า ทำพระจันทร์น่าจะเพียงพอสำหรับพิพิธภัณฑ์ ตึกโดมอาจมีคุณค่าความหมายมากกว่าเป็นอาคาร ผู้บริหาร เพราะเป็นสิ่งก่อสร้างที่ผูกพันกับเหตุการณ์สำคัญ ๆ มาตั้งแต่หลัง 2475 จนถึงตุลา 2519

เพื่อรำลึกถึงประวัติศาสตร์ที่ยังไม่ลงตัว อีกคนเสนอว่าอนุสรณ์ 6 ตุลา ควรจะต่างจากอนุสาวรีย์ทั่วไป ที่พยายามสถาปนาความรู้ประวัติศาสตร์แบบเดียวตายตัวลงไป จนทำให้หลายแห่งกลายเป็นแค่ ส่วนประกอบของเก้าอี้ที่นั่งเล่นภายในเวลาไม่กี่สิบปี ในเมื่อยังมีปริศนามากมายเกี่ยวกับ 6 ตุลา 2519 ที่ ยังคงแก้ไม่ได้ในอนาคตอันใกล้ ในเมื่อทุกฝ่ายมีความทรงจำที่กระอักกระอ่วนเกี่ยวกับ 6 ตุลา 2519 ก็ น่าจะมีอนุสรณ์ที่ต่อยอดสถาปนาความไม่ลงตัวของประวัติศาสตร์และความทรงจำ คือเป็นอนุสรณ์ที่ ก้าวกวามแต่บันทึกและสื่อสารทำให้ทัศนคติที่ขัดแย้งกันเป็นที่ปรากฏทั้งทัศนคติในอดีตเมื่อเกิดเหตุการณ์ และ ปัจจุบันที่คลี่คลายไป ทั้งในหมู่ฝ่ายรำลึกถึงความสูญเสียโดยไม่จำเป็นต้องบังคับให้ผู้รำลึกต้องคิดในแบบ เดียวกัน ขอมรับประวัติศาสตร์เดียวกัน อนุสรณ์แบบนี้ น่าจะเตือนสติให้เราใจกว้างพร้อม ๆ กับ ตระหนักว่า ความสูญเสียเป็นความรู้สึกที่ทุกฝ่ายสามารถเข้าใจร่วมกันได้ ความก้าวกวามที่อนุสรณ์นี้ ส่งเสริมก็เพื่อสืบทอดการวิพากษ์วิจารณ์ สืบทอดความทรงจำที่อิหลักอิเหลื่อไม่ให้ถูกหลีกหนีลบเลือนไป ง่าย ๆ (ความคิดนี้มาจากอนุสรณ์สงครามเวียดนาม ในวอชิงตัน ดี.ซี. ซึ่งปล่อยให้ชาวอเมริกันตีความ อดีตได้ต่าง ๆ กัน และยังถกเถียงกันต่อมา อนุสรณ์ไม่ควรทำให้ความทรงจำตายตัว แต่ควรสืบทอด

การคิด เรียนรู้ ตีความ วิพากษ์วิจารณ์อดีต เพื่อให้อนุสรณ์นั้น ๆ ไม่ตาย แต่กลับมีความหมายใหม่ ๆ ได้ สำหรับคนรุ่นหลัง ๆ ตามแต่ความสัมพันธ์ที่คนรุ่นนั้น ๆ จะมีต่อกันในอดีตในกรณีนั้น ๆ)

เพื่อตอบโต้สัญลักษณ์เมื่อปี 2519 ในเรื่องเสรีภาพทางความคิด มีผู้เสนอให้สร้างอนุสรณ์ที่เรียบง่าย ประหยัดที่สุดคือทำขอบคอนกรีตรอบพื้นที่สักประมาณ 3-4 ตารางเมตรก็พอประกาศให้อาณาบริเวณดังกล่าวเป็น “ปริมณฑลใจกว้าง” ให้สาธารณชนรับรู้ว่า ภายในปริมณฑลนี้ใครจะพูด แสดงความคิดเห็นเรื่องอะไรก็ได้ อย่างไรก็ได้ ห้ามจับกุมห้ามปราบปราม กติกาข้อเดียวคือ ผู้พูดจะต้องไม่โกรธ หากพทพอาารมณั้โกรธหรือพูดไปแล้วเกิดความโกรธ ถือว่าผิดกติกา ต้องยุติ และออกไปนอกปริมณฑลนั้น บนขอบคอนกรีตมีจารึกเล็ก ๆ ว่า “รำลึก 6 ตุลา 2519 ภายในกรอบนี้ความเห็นทุกประการได้รับการอนุญาตให้แสดงออกได้” (มีผู้แย้งว่าอาารมณั้โกรธน่าจะได้รับการผ่อนปรน トラบเท่าที่ไม่กลายเป็นความรุนแรงทางกายต่อตนเองและผู้อื่น มีอีกคนขอเปลี่ยนจากปริมณฑล 3-4 ตารางเมตรเป็นหอศิลป์ และดนตรีที่ห้ามเซนเซอร์ ห้ามจับกุม เป็นที่ทดลองศิลป์ และดนตรีนานาชาติตามจินตนาการ อย่างน้อยขอให้ศิลป์เป็นปริมณฑลที่ปลอดจากการควบคุม ปราบปราม)

เพื่อวิชาการและการค้นคว้าประวัติศาสตร์ต่อไป มีผู้เสนอให้กองทุนหรือมูลนิธิใด ๆ ก็ตามเพื่อการนี้ คอยให้ทุนสนับสนุนการวิจัยเกี่ยวกับเรื่องเดือนตุลาโดยเฉพาะ ปล่อยให้คนรุ่นหลังสืบทอดชีวิตและความทรงจำ โดยให้อิสระเขาศึกษาและตีความอดีตของคนรุ่นก่อน มีผู้เสนอว่า น่าจะมีหนังสือบันทึกปากคำของผู้ที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์วันนั้นทุก ๆ ฝ่าย แต่เน้นที่คนตัวเล็ก ๆ ที่ไม่ค่อยมีใครสนใจ เช่น ผู้ชุมนุมอยู่กลางสนาม ฝ่ายพยาบาล ช่างเสียง หน่วยรักษาความปลอดภัยที่รอดชีวิต ผู้สนับสนุนฝ่ายขวาในสนามหลวง คนที่ยืนปรบมือดูการแขวนคอและเผา ดำรวจชั้นผู้น้อย คนที่ชอบและพอใจวิทยุยานเกราะ ลูกเสือชาวบ้านที่ไม่ได้ประกอบวีรกรรมใด ๆ ฯลฯ น่าจะชักชวนพวกเขาให้เขียนหรือบันทึกบทความทรงจำของตนส่งเข้ามาเก็บรักษาไว้ คนเหล่านี้มีส่วนสร้างประวัติศาสตร์ ความทรงจำของพวกเขาจะเป็นวัตถุดิบให้คนรุ่นหลังเขียนประวัติศาสตร์ มีคนเสนอว่า เรื่องราวในชนบทก็เช่นกัน ยังมีคนบันทึกเขียนถึงไม่มากนัก เพราะแม้แต่เน้นการวิเคราะห์โครงสร้างสถานการณ์ทางการเมืองจนไม่ได้บันทึกเรื่องราวหลากหลายของคนที่ไม่ใช่ผู้นำนักศึกษา ไปประกอบหน้าที่ต่าง ๆ กันสารพัดตามเขตงานต่าง ๆ และกลับออกมาด้วยสาเหตุและบาดแผลมากน้อยคนละอย่างกัน ชำรุดมากน้อยไม่เท่ากัน

เพื่อเก็บบทเรียนของ 6 ตุลา 2519 สร้างสรรค์การเมืองในอนาคต มีผู้เสนอว่าองค์กรที่สืบทอดความทรงจำต่อ 6 ตุลา น่าจะเน้นการแก้ไขสัญลักษณ์ของสังคมไทยที่ 6 ตุลา เปิดเผยออกมา ที่สำคัญที่สุดคือ มีส่วนช่วยสร้างกระบวนการและช่วยแก้ไขความขัดแย้งที่แหลมคมในสังคมอย่างสันติ และช่วยกันทำให้สังคมไทยปฏิเสธการใช้ความรุนแรงโดยรัฐอย่างเด็ดขาด ทั้งนี้ไม่จำเป็นต้องเป็นพรรคการเมือง ไม่

ต้องมีนโยบาย หรือเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับการเมืองปัจจุบัน และไม่ต้องเสนอทางออกใดๆ ต่อปัญหาสักเรื่องก็ได้ ทำตัวเป็นแค่เวที โอกาส ช่องทางที่คู่แข่งแหลมคมในปัญหาหนึ่งๆ มีโอกาสพบปะพูดคุยกัน หาทงออก หรือเป็นแค่สื่อกลางให้คนในสังคมตระหนักถึงความขัดแย้งที่แก้ไม่ตกง่าย ๆ เพื่อช่วยการตัดสินใจของสาธารณชน ที่สำคัญคือ อาศัยวิธีการที่เปิดเผย โปร่งใส ให้ประชาชนมีส่วนร่วม

ออกจะลำบากสักหน่อย หากจะสืบทอดเจตนาธรรมณ์ของ 6 ตุลา 2519 เพราะกล่าวอย่างตรงไปตรงมาคือเจตนาของรัฐที่จะปราบปรามขบวนการของประชาชน ที่รัฐเห็นว่าเป็นคอมมิวนิสต์และเป็นภัยต่อชาติ ส่วนเจตนาของฝ่ายนักศึกษาคือการต่อต้านเผด็จการ ถัดค้ำความพยายามฟื้นฟูอำนาจของระบอบทหาร แต่ผู้ที่กระทำการหลักในเหตุการณ์นั้นไม่ใช่ฝ่ายนักศึกษา

อาจจะเหมาะสมกว่า หากจะเสนอภารกิจที่เก็บรับมาจากบทเรียนของ 6 ตุลา 2519 ว่าคือการปฏิเสธความรุนแรงโดยรัฐ ปฏิเสธการกำจัดและจำกัดปราบปรามเซนเซอร์ทางความคิด ปฏิเสธการทำลายความเป็นมนุษย์ด้วยอุดมการณ์ หรือเหตุผลที่น่ากลัวทั้งหลาย แสวงหาการแก้ไขความขัดแย้งอย่างสันติและเป็นประชาธิปไตย และให้ความช่วยเหลือต่อชีวิตเลือดเนื้อของผู้ประสบเคราะห์กรรมทางการเมืองรวมทั้งครอบครัวของเขา

ให้ความสำคัญต่อมนุษย์และชีวิตเหนือความคิดความถูกผิดทางการเมืองใด ๆ ทั้งสิ้น

รำลึกถึง 6 ตุลา คือ รำลึกถึงชีวิต

ชัยชนะและความสำเร็จเพื่อชาติ อาจช่วยให้เกิดความภูมิใจในอดีต แต่บ่อยครั้งหัวใจพองโตต่อผลสำเร็จนามธรรม (ประชาธิปไตย เอกราช ชาติ การปฏิวัติ) ทำให้เราลืมเลือดเนื้อและชีวิตที่สูญเสียไป

อนุสาวรีย์แห่งความสำเร็จมักเชื่อเชิญให้เราละเหิง จนลืมน่าชัยชนะมักได้มาด้วยความสูญเสียของผู้อื่น อนุสาวรีย์จำนวนมากในโลกนี้ชวนให้เราภาคภูมิใจในผลลัพธ์ของการฆ่ามนุษย์ด้วยกันในนามของชาติ ภูมิใจที่ชาติของเราเอาชนะมนุษย์ด้วยกันที่สังกัดชาติอื่น (หรือกระทั่งเอาชนะมนุษย์ชาติเดียวกันก็มี) เราถูกพร่ำสอนมาแต่เด็กว่าให้เห็นแก่ชาติก่อนเห็นแก่ชีวิต โดยเฉพาะอย่างยิ่งชาติของเราก่อนชีวิตมนุษย์ที่สังกัดชาติอื่น

เรามากลิมไปว่าชาติเป็นชุมชนจินตนาการ แต่ชีวิตคือหน่วยเล็กเล็กที่ยิ่งใหญ่เหลือเกิน และทุก ๆ ชีวิตสำคัญเหมือนกันหมด กว่าชีวิตหนึ่งจะเติบโตขึ้นมาได้มนุษย์ต้องสร้างสรรค์สิ่งมหัศจรรย์ขึ้นมากมายวันแล้ววันเล่า

ชีวิตของชาติเราหรือชาติอื่นคือประจักษ์พยานความมหัศจรรย์นี้ด้วยกันทั้งสิ้น

ความสูญเสียพ่ายแพ้โศกนาฏกรรมเสียอีกที่อาจทำให้เราตระหนักถึงความล้ำค่าของทุก ๆ ชีวิตทุก ๆ
วิญญาณ ความหุดหู่เจ็บปวดช่วยสกัดกั้นไม่ให้หัวใจของเรายึดติดอยู่กับนามธรรมใด ๆ แต่กลับสัมผัส
ถึงความสูญเสียเลือดเนื้อได้ตลอดเวลา

อาชญากรรมที่น่ากลัวที่สุดอาจไม่ใช่อาชญากรรมที่ใช้วิธีหุโหดผิดมนุษย์ แต่คืออาชญากรรมทำลายล้าง
มนุษย์ด้วยกันในนามของเหตุผลไม่ว่าจะเป็นชาติศาสน์กษัตริย์ หรือเป็นการปฏิบัติหรือเพื่อชาติเพื่อสังคม
ใหม่ เพราะอาชญากรรมเหล่านี้เกิดขึ้นอย่างสมเหตุสมผลกลบเกลื่อนความน่าสะพึงกลัวของการทำลาย
ล้าง ทำให้เราเห็นอาวุธและการสังหารเป็นเรื่องธรรมดาสามัญ หรือเป็นแค่สถิติตัวเลข ทำให้ความ
ทารุณโหดร้ายเป็นความจำเป็นอันชอบธรรม ทำให้คนอื่นเชื่อว่า ความสามัคคีและความอยู่รอดของชาติ
ได้มาในราคาแพง ด้วยเลือดเนื้อของมนุษย์ด้วยกัน ความเจ็บปวดอาจช่วยเรามองทะลุเหตุผลบังตา
เหล่านั้นง่ายขึ้น มองเห็นความเจ็บปวดของมนุษย์ด้วยกันง่ายขึ้น มองเห็นชีวิตของชาติก่อนอุคมคติ
ทางการเมืองใด ๆ

ความสำคัญอันดับแรกของการรำลึกอดีตอย่าง 6 ตุลา 2519 จึงได้แก่การรำลึกถึงมนุษย์ในโศกนาฏกรรม

คิดถึงผู้เสียชีวิต บาดเจ็บ เขามี พ่อ แม่ ญาติพี่น้อง ที่เฝ้าเลี้ยงเขามานานหลายปี แต่แล้วกลับดับไป
ฉับพลัน หลายคนยังเก็บความทุกข์ไว้จนทุกวันนี้ หลายคนยังปฏิเสธไม่ยอมพูดถึงอดีต ส่วนมากเผชิญ
ชีวิตที่เจ็บปวดตามลำพัง

คิดถึงนักเรียนนับพันที่เข้าป่า หลายคนเสียชีวิตในการสู้รบ ที่เหลือเผชิญทุกข์ซ้ำสอง กลับออกมาอย่าง
ผู้พ่ายแพ้ราบคาบ หลายคนยังคงซำรุดจมปลักกับอดีตอันว่างเปล่า ยังไม่สามารถเรียกชีวิตที่มีเกียรติ
กลับคืนมา

ผู้เกี่ยวข้องหรือประสบเคราะห์กรรมในลักษณะอื่น ๆ อีกมาก เช่น ผู้ถูกกักขังในฐานะเป็นภัยสังคม ผู้
ถูกกล่าวหากลับแกเล้งอย่างคุณอนันท์ ปันยารชุน และคนตัวเล็ก ๆ อีกนับร้อยพันรวมถึงผู้ที่ตกเป็นเป้า
ของการโจมตีทำร้าย ทั้ง ๆ ที่พยายามแก้ไขความขัดแย้งอย่างสุดความสามารถและต่อมาภายหลังยัง
พยายามต่อสู้ให้ความถูกต้องเมื่อ 6 ตุลา 2519 ปรากฏอีก อย่างอาจารย์ปวย อึ้งภากรณ์

ภายใต้ความสามัคคีที่เรียกร้องกันนั้นสังคมไทยไม่เหลือแล้วผู้รับเคราะห์กรรมเหล่านี้ ไม่รู้จักวิธีเยียวยาทางกายและใจ เพื่อช่วยให้พวกเขาจำนวนมากเรียกเกียรติและความเข้มแข็งในชีวิตกลับคืนมา พวกเขาช่วยตัวเองทั้งนั้น

สำหรับหลายชีวิต 6 ตุลา 2519 จึงยังปิดฉากไม่ลง

ความสูญเสียอันดับแรกไม่ใช่การเมืองฝ่ายใด แต่คือชีวิตที่มีชื่อ มีสกุล มีพ่อแม่ มีวันเกิด และน่าจะมีอนาคตการรำลึกถึงอดีตที่เจ็บปวดคือร่วมรู้สึกกับความสูญเสียของคนตัวเล็ก ๆ จำนวนมากที่เผชิญทุกข์นานหลายปีตามลำพัง โดยไม่มีความสำเร็จนามธรรมใด ๆ มาลอบประโลม

จิตใจของเราและศีลธรรมของสังคมอาจดีขึ้นมาบ้าง หากเราทำนุทุกคนอาศัยโอกาสการรำลึก 6 ตุลา 2519 เพื่อคิดและรู้สึกถึงชีวิตและเลือดเนื้อเหล่านี้ ผู้มีอำนาจใช้ความรุนแรงควรรำลึกถึงชีวิตเลือดเนื้อให้มากสักหน่อย จิตใจจึงอาจได้รับการขัดเกลาและไม่คิดจะใช้อำนาจที่มีอยู่ง่าย ๆ

กับความไม่ฝืน

เมื่อ 20 ปีก่อน ชีวิตที่สูญเสียเหล่านั้นถูกหาว่าเป็นศัตรูของชาติ ศาสน์ กษัตริย์ เป็นญวนพุดไทยไม่ได้ เป็นอาชญากร เป็นผู้ก่อการจลาจล ผู้ก่อการร้าย

เคยคิดย้อนศรคำกล่าวหาเมื่อ 20 ปีก่อนเหล่านั้นไหมว่าชีวิตเยาวชนที่มีความไม่ฝืนเป็นสมบัติล้ำค่าของสังคม

ความไม่ฝืนเมื่อ 20 ปีก่อนถูกตราหน้าว่าเป็นอันตราย สังคมนิยมถูกตราหน้าว่าเป็นศัตรูของชาติที่ต้องกำจัด แม้ว่าพวกที่คิดแบบนี้ตายก็ไม่บาป

6 ตุลา 2519 คือการกำจัดทั้งสังคมนิยมคอมมิวนิสต์และสังหารชีวิตที่มีความไม่ฝืน

รัฐอาจกล่าวหานักศึกษาในขณะนั้นว่าถูกชักจูงให้หลงผิด หรือวันนี้อาจมีผู้เกลียดแค้น พทท. ว่านำพานักศึกษาไปสู่หายนะ ทั้ง ๆ ที่เยาวชนในวัยขนาดนั้นยังไม่มีวุฒิภาวะเพียงพอ ในทำนองเดียวกัน สังคมไทยก็ยังไม่บรรลุนิติภาวะในเรื่องของการจัดการกับความไม่ฝืนของเยาวชน รากฐานทางภูมิปัญญาของสังคมเราไม่เข้มแข็งพอที่จะทำให้การตกลงปลงใจยอมรับอุดมการณ์ความเชื่อชุดหนึ่ง ๆ หรือการต่อสู้ปฏิเสธความคิดชุดนั้นผ่านกระบวนการวิพากษ์วิจารณ์อย่างเข้มงวดหนักหน่วงแต่สันติ รัฐจึงอาศัยการปราบปรามด้วยอาวุธ คิดจะสังหารนักศึกษาถึง 2-3 %

สิ่งที่ปฏิเสธไม่ได้คือ เยาวชนเหล่านั้นมีชีวิต มีความคิด กล้ามีความฝัน กล้าลงแรงสร้างอนาคตตาม
สำนึก ประสพการณ์ และวุฒิภาวะของตน กระทั่งตระหนักว่าตนกำลังทำทนายอำนาจก็ยังคงกล้าเดินหน้า
ตามความเชื่อของตน ความเชื่อของเขาอาจไร้เดียงสาจริง รัฐอาจดูเบาที่กล่าวหาว่าพวกเขาถูกงูจุมูก
แต่คงปฏิเสธไม่ได้ว่า ชีวิตเหล่านั้นเชื่ออย่างนั้นและกล้าฝันอย่างนั้นจริง ๆ

6 ตุลา 2519 ปรากฏทั้งคอมมิวนิสต์และปราบชีวิตที่กล้าฝัน

รำลึก 6 ตุลา 2519 จึงไม่ใช่แค่เรื่องของความอัปยศณ์ ความสูญเสียอีกด้านของชีวิตที่สูญเสียไปคือ
ความใฝ่ฝันอันมีพลัง สดชื่น เพื่อคนยากไร้ เพื่อผู้เสียเปรียบ เพื่อ “คนส่วนใหญ่”

ความเจ็บปวดของอดีตได้ทำลายด้านนี้ของหลาย ๆ ชีวิตที่ยังอยู่รอดมาจนทุกวันนี้ลงไป ทุกข์ซ้ำสองโดย
พลท. ทำให้หลายคนบรรลุนิติภาวะทางการเมืองเสียยิ่งกว่าการกรำศึกสงคราม จนทำให้หลายคนเข็ด
ขยาดไม่กล้ามีความใฝ่ฝันใด ๆ ง่าย ๆ อีก หรือเลิกฝันอย่างเด็ดขาด ซ้ำยังอาจดูแคลนผู้ยังมีความใฝ่ฝันว่า
อ่อนด้อยประสพการณ์ หลายคนพลิกชีวิตของตนไปในทางตรงข้ามคือไม่มีอดีต ไม่มีความฝันถึง
อนาคต หลายคนดำเนินชีวิตที่แห้ง ๆ วันแล้ววันเล่า ไม่กล้าฝัน

นักศึกษาคนหนึ่งของผู้เขียนกลับเห็นว่า สิ่งที่ควรรำลึกเกี่ยวกับ 6 ตุลา 2519 คือชีวิตที่มีความหวังความ
ใฝ่ฝัน ซึ่งได้ถูกทำลายลงไปในวันพุทธนั้นและถูกทำลายซ้ำสองโดยตัวแทนของความใฝ่ฝันนั่นเอง

สังคมไทยหมกมุ่นกับการกอบโกย บริโภค เงิน กำไร และช่องทางเอาเปรียบคนอื่น ส่วนหนึ่งก็เพราะ
ความอ่อนแอของพลังอุดมคติ พลังของจินตนาการและความใฝ่ฝัน เพราะพลังเหล่านี้ถูกทำลายตลอดมา
ประวัติศาสตร์ไทย สังคมไทย หวาดระแวงความฝันและจินตนาการเกินไป

เขาเสนอให้อนุสรณ์ 6 ตุลา 2519 เป็นพิพิธภัณฑ์ของความใฝ่ฝันในสังคมไทย นับจากเทียนวรรณ ปรีดี
พนมยงค์ ป๋วย อึ๊งภากรณ์ และรวมถึงนักคิดนักฝันของขบวนการสังคมนิยมไทยทั้งหลาย

6 ตุลาคม 2519 มีความหมายมากมายให้เราคิดคำนึง ทุกคนมีสิทธิรำลึกถึง 20 ปีก่อนเพื่อแสวงหาคุณค่า
ค่าที่ดีต่อชีวิตของตน เราพินิจอดีตมิใช่เพื่อจมอยู่กับอดีตแต่เพื่อเรียกความเข้มแข็งสดชื่นเรียกชีวิตที่มี
เกียรติและความใฝ่ฝันกลับคืนมาอีกครั้ง